

Enkele bedenkingen omtrent Justitie

« *L'injustice est muette, la justice crie* »

Jean de Rotrou¹

Op 1 september 1999 sprak de heer procureur-generaal Jean-Marie PIRET zijn openingsrede “een eeuw bedenkingen over Justitie” uit. Ik ben veel minder ambitieus en zal mij beperken tot enkele losse bedenkingen over Justitie en het Hof van Cassatie.

Maar sta mij toe eerst een korte bedenking over het ritueel van de openingsrede te maken.

De procureur-generaal bij het Hof van Cassatie deelt met de leden van zijn parket de opdracht de « hoeder van de wet » te zijn. Dit impliceert in de eerste plaats de volstrekte getrouwheid aan de wet, zoals dit ook uitgedrukt wordt in de grondwettelijke eed die elke magistraat moet afleggen. Deze absolute verplichting belet evenwel niet dat de wettelijke regel ook kritisch bekeken mag worden.

Deze bevoegdheid vindt zelfs een wettelijke grondslag in artikel 11 van de wet van 25 april 2007 tot oprichting van een Parlementair Comité belast met de wetsevaluatie, dat bepaalt:

« *De procureur-generaal bij het Hof van Cassatie en het College van procureurs-generaal zenden aan het Comité in de loop van de maand oktober een verslag toe, dat een overzicht bevat van de wetten die voor de hoven en de rechtbanken tijdens het voorbije gerechtelijk jaar moeilijkheden bij de toepassing of de interpretatie ervan hebben opgeleverd.* »

Artikel 345, eerste en tweede lid van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt:

« *Het Hof van Cassatie en de hoven van beroep komen ieder jaar na de vakantie in algemene en openbare vergadering bijeen.*

De procureur-generaal bij het Hof van Cassatie of een van de advocaten-generaal die hij daarmee belast heeft, houdt een rede over een bij die gelegenheid passend onderwerp. »

Als « hoeder van de wet » zal ik dit voorschrift stipt naleven, maar er ook een kritische noot bij plaatsen.

In de eerste plaats creëert deze wetsbepaling een fundamentele ongelijkheid tussen de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie en zijn collega's bij de hoven van beroep, aangezien artikel 345, derde lid, Gerechtelijk Wetboek bepaalt:

« *De procureur-generaal bij het hof van beroep geeft aan hoe binnen het rechtsgebied recht is gesproken en wijst op de misbruiken die hij heeft vastgesteld. Bovendien kan hij, indien hij zulks nuttig acht, een rede houden over een bij die gelegenheid passend onderwerp.* »

De vraag is of deze ongelijkheid of discriminatie wel in redelijkheid verantwoord is: de openingsrede van de procureurs-generaal bij de hoven van beroep is beperkt tot de wijze waarop binnen het ressort recht is gesproken en de eventuele incidenten die zich hierbij hebben voorgedaan. Voor het overige, komt het de procureur-generaal bij het hof van beroep toe zelf te oordelen over de opportuniteit een rede te houden over een passend onderwerp.

¹ J. de ROTROU, La soeur, V, 3, 1632.

Het is dus, anders dan voor de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, geen verplichting, maar een loutere mogelijkheid.

Het artikel 345 Gerechtelijk Wetboek plaatst de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie ook in een ongelijke positie ten opzichte van de korpschefs van de andere opperste hoven: een dergelijke verplichting tot het houden van een rede bestaat noch voor het Grondwettelijk Hof, noch voor de Raad van State.

De positie van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie verschilt ook van de positie van zijn Franse en Nederlandse collega's.

Voor wat Nederland betreft heb ik geen enkel spoor teruggevonden van een gelijkaardige verplichting in hoofde van de procureur-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden.

In Frankrijk lijkt de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie enkel, net zoals de procureurs-generaal bij de hoven van beroep in België, de verplichting te hebben een beeld te schetsen van de situatie van het rechtscollege. Artikel R. 431-9² van de Code de l'organisation judiciaire bepaalt immers:

« Il est fait rapport annuellement au président de la République et au garde des sceaux, ministre de la justice, de la marche des procédures et de leurs délais d'exécution. »

Het artikel R. 431-10³ van hetzelfde wetboek voorziet wel:

« Le premier président et le procureur général peuvent appeler l'attention du garde des sceaux, ministre de la justice, sur les constatations faites par la Cour à l'occasion de l'examen des pourvois et lui faire part des améliorations qui leur paraissent de nature à remédier aux difficultés constatées », wat neerkomt op de verplichting die ook de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie van België heeft in het kader van het hiervoor aangehaalde jaarlijks wetgevend verslag.

Wat de inhoud van de rede betreft, is de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie volledig vrij: het enige opgelegde criterium is dat het onderwerp « *passend* » moet zijn bij de algemene en openbare vergadering die het begin van het gerechtelijk jaar kenmerkt.

Deze keuzevrijheid toont aan dat de verplichting van artikel 345 Gerechtelijk Wetboek een persoonlijke verplichting is van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, die weliswaar één van de advocaten-generaal daarmee kan belasten. Dat betekent meteen dat de inhoud van het door hem gekozen onderwerp en de wijze waarop hij omtrent dit onderwerp stellingen of standpunten inneemt, enkel onder zijn persoonlijke verantwoordelijkheid vallen: de openingsrede bindt noch het Hof, noch de leden van het parket bij het Hof.

Deze vrijheid maakt de opdracht en inzonderheid de keuze van het « *passend onderwerp* » evenwel niet eenvoudiger. Zoals procureur-generaal Marc DE SWAEF⁴ reeds aangaf in zijn plechtige openingsrede van 1 september 2005 kunnen wij bij het overlopen van de verscheidenheid aan onderwerpen die aan bod kwamen in de 135 openingsredes sinds 1869

² Décret n° 2008-522 van 2 juni 2008.

³ Décret n° 2008-522 van 2 juni 2008.

⁴ « Penaal cassatieberoep van nu en straks: enkele denkrichtingen voor de toekomst », rede uitgesproken door de heer M. DE SWAEF, Procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, op de plechtige openingszitting van het Hof op 1 september 2005, Jaarverslag van het Hof van Cassatie, 2005, p. 114, nr. 1.

slechts in bewondering staan voor de creativiteit en de inventiviteit van onze rechtsvoorgangers.

Bij de keuze van het onderwerp voor mijn rede heb ik mij laten leiden door het antwoord op de vraag wat het doel van een dergelijke openingsrede kan zijn en tot wie deze rede uiteindelijk eigenlijk is gericht.

Het uiteindelijke doel van de openingsrede kan niet bestaan in het geven van een overzicht van de werkzaamheden van het voorbije gerechtelijk jaar of in het schetsen van een beeld van de wijze waarop het Hof zijn grondwettelijke en wettelijke opdracht vervult. Een dergelijke invulling van de verplichting van artikel 345 Gerechtelijk Wetboek zou immers inhoudelijk dubbel gebruik uitmaken met het verslag dat het Hof sinds 1998 jaarlijks publiceert in toepassing van artikel 340, § 3 Gerechtelijk Wetboek.

Het kan evenmin de bedoeling zijn bij de opening van het gerechtelijk jaar een overzicht te geven van alle wetten en reglementen waarvan de toepassing of de interpretatie tot moeilijkheden aanleiding heeft gegeven: het resultaat van deze oefening is terug te vinden in het wetgevend verslag dat elk jaar in de loop van de maand oktober wordt toegezonden aan het Parlement in toepassing van artikel 11 van de wet van 25 april 2007 tot oprichting van een Parlementair Comité belast met de wetsevaluatie.

De rede kan uiteraard geen betrekking hebben op nog hangende zaken: het standpunt dat het openbaar ministerie moet innemen in elke individuele zaak die door het Hof behandeld wordt, dient verdedigd te worden in de mondelinge of schriftelijke conclusies en niet daarbuiten.

Ik ben bovendien van mening dat de plechtige openingsrede beter geen betrekking kan hebben op welbepaalde punctuele niet-dossiergebonden rechtsproblemen: ofwel heeft het Hof zich omtrent deze rechtskwestie reeds uitgesproken, ofwel moet het dit in de toekomst nog doen.

Wanneer het Hof zich omtrent het rechtsprobleem reeds heeft uitgesproken en dan is het hier en vandaag noch de plaats, noch de opdracht van de procureur-generaal om dit standpunt bij te treden, af te vallen, toe te lichten of van verdere commentaar te voorzien. In het geval dat de beslissing van het Hof overeenkomt met het in conclusie ingenomen standpunt van het openbaar ministerie zou dit het beeld kunnen doen ontstaan van een procureur-generaal die door het bijvallen van het gewezen arrest de werkzaamheden van zijn eigen korps bewierookt, terwijl, anderzijds, wanneer het Hof de conclusie van het openbaar ministerie niet zou zijn gevolgd, het bekritisieren van het gewezen arrest zou kunnen beschouwd worden als het hardnekkig vasthouden aan het eigen door het Hof in het ongelijk gestelde standpunt. In de twee gevallen kan dit het beeld van Justitie enkel schade toebrengen.

Wanneer het Hof zich omtrent het rechtsprobleem nog niet heeft uitgesproken is de toestand even delicaat: niet alleen komt het de procureur-generaal niet toe het Hof in het openbaar lessen te geven of door zijn publieke uitlatingen het Hof in een minder comfortabele positie te brengen door de druk te verhogen, maar bovendien bestaat de mogelijkheid dat het Hof zijn standpunt afwijst en loopt hij aldus het gevaar zijn eigen positie aan te tasten. Ook hier hoort het, behoudens in een zuiver academische situatie, voldoende terughoudend te zijn en de regel te eerbiedigen dat het parket zijn standpunt enkel kenbaar maakt in zijn conclusie op het ogenblik dat het Hof met het rechtsprobleem wordt geconfronteerd.

Ik sprak daarnet mijn bewondering uit over de creativiteit en de inventiviteit van mijn voorgangers. Ik heb dezelfde waardering voor hun welbespraaktheid, maar toch stel ik mij de vraag of dergelijke klassieke mercuriales waarbij het Hof en de aanwezigen onderhouden worden met ingewikkelde geleerde uiteenzettingen of rechtsfilosofische traktaten over de morele functie van Justitie, de plichten van magistraten en de beweegredenen die hen moeten leiden, hoe belangrijk deze onderwerpen ook mogen zijn, niet achterhaald of minstens uit de mode zijn.

Zou er dan niet eerder moeten worden gedacht aan redes die een meer direct meetbaar nut vertonen, zoals een overzicht van de evolutie van de rechtspraak⁵ van het Hof in een bepaald domein, opgesteld in een klare, simpele en functionele stijl en zonder hoogdravendheid? Of aan mercuriales die er eerder op gericht zijn een beeld te scheppen van de actuele toestand van Justitie in het algemeen of van het Hof in het bijzonder⁶, waarbij de pijnpunten worden belicht en zo mogelijk een begin van oplossing wordt voorgesteld, zonder al te veel overlappingsen met het jaarverslag en het wetgevend verslag? Beide mogelijkheden lijken mij naast elkaar te kunnen bestaan.

Het gekozen onderwerp zal uiteindelijk ook mede bepalen tot wie de rede zich richt.

Zuiver doctrinaire redes zijn uiteraard in de eerste plaats gericht op de rechtspractici, welke hun hoedanigheid ook zij: magistraat, advocaat of academicus.

Een mercuriale die betrekking heeft op de actuele situatie van Justitie of van het Hof van Cassatie brengt aan de leden van het Hof, zijn parket en zijn balie geen zaken bij die zij nog niet weten en kennen: zij beleven immers die dagelijkse realiteit. Een dergelijke rede is dan ook niet bestemd voor het Hof, maar richt zich eerder tot andere externe actoren, zoals het Parlement, de Regering en inzonderheid de minister van Justitie, de Federale Overheidsdienst Justitie, de pers en zelfs, desgevallend via de media en door de publicatie ervan, tot alle burgers.

Het verleden heeft bewezen dat, wat ik zou noemen, meer politiek getinte redes soms controverses uitlokken. Dat was onder meer het geval met de laatste rede van procureur-generaal Eliane LIEKENDAEL van 1 september 1998⁷ en, dichter bij ons, met de rede van 1 september 2012 van de heer Yves LIEGEOIS, procureur-generaal bij het hof van beroep te Antwerpen met betrekking tot de perslekken.

Anderzijds wil men de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie blijkbaar soms tot politieke uitspraken verleiden. Zo werd de rede uitgesproken door procureur-generaal Jean-François LECLERCQ⁸ op de plechtige openingszitting van het Hof van Cassatie op 3 september 2012 omtrent de bescherming van passagiers die over de zee en binnenwateren reizen door maatschappijen die ferryboten en cruiseschepen exploiteren, op de korrel

⁵ Zie bijvoorbeeld: « Het recht van verdediging in de rechtspraak van het Hof van Cassatie (1990-2003) », rede uitgesproken door Baron Jean du JARDIN, Procureur-generaal bij het Hof van cassatie, op de plechtige openingszitting van het Hof op 1 september 2003.

⁶ Zie bijvoorbeeld: « Cassatierechtspraak vandaag », rede uitgesproken door H. LENAERTS, Procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, op de plechtige openingszitting van het Hof op 2 september 1991.

⁷ Plechtige openingsrede van mevrouw de procureur-generaal Eliane LIEKENDAEL van 1 september 1998, « Contribution mineure à une réflexion sur un problème majeur: la responsabilité pénale des ministres fédéraux », *Pas.*, 1998.

⁸ Plechtige openingsrede van procureur-generaal Jean-François LECLERCQ, “Bieden de maatschappijen die ferryboten en cruiseschepen exploiteren voldoende bescherming aan de passagiers die over zee en binnenwateren reizen? », www.cassonline.be.

genomen door een eminent parlementslid dat zich in een kranteninterview afvroeg of de procureur-generaal geen andere onderwerpen had kunnen kiezen, hierbij verwijzende naar de op dat ogenblik druk becommentarieerde vervroegde vrijlating van Michelle MARTIN.

Bij het kiezen van het onderwerp voor zijn openingsrede moet de procureur-generaal bijgevolg weerstaan aan twee tegengestelde verleidingen: de verleiding om op de barricade te klimmen door zuiver politieke uitspraken te doen en de verleiding om de luwte op te zoeken door zich te beperken tot al te neutrale of nietszeggende beschouwingen.

Een andere bedenking omtrent het relatieve nut van de verplichting voor de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie om jaarlijks een rede te houden bij de opening van het gerechtelijk jaar is dat de procureur-generaal die verplichting niet nodig heeft om publiekelijk die onderwerpen aan te kaarten, waarvan hij oordeelt dat zij die bespreking waard zijn en dat hij niet moet wachten tot begin september om dit te doen. Hij heeft integendeel de verplichting zonder verder verwijl te spreken op het ogenblik dat hij moet spreken. Ik meen inderdaad dat de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie niet alleen een spreekrecht heeft, hij heeft ook een spreekplicht.

Tenslotte deel ik niet noodzakelijk de mening van degenen die oordelen dat deze redes, die behoren tot het ritueel van de opening van het gerechtelijk jaar, “grote momenten” zijn voor het Hof: voor mij zijn de grote momenten van het Hof zijn belangrijke arresten die mijlpalen betekenen voor de interne rechtspraak.

Mijn uiteindelijke vraag blijft dus of de verplichting van artikel 345 Gerechtelijk Wetboek moet worden behouden of dat deze verplichting minstens dient te worden vervangen door de loutere mogelijkheid voor de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie om bij de opening van het gerechtelijk jaar een rede te houden over een bij die gelegenheid passend onderwerp.

Daarmee afrondend kan overigens ook nog de vraag worden gesteld of het in de huidige tijden en gelet op de toestand en de werklast van het Hof nog verantwoord is alle magistraten van het Hof en van zijn parket, de leden van de balie en de prominente genodigden van het Hof gedurende de duur van de openingsrede van hun normale bezigheden af te houden.

Maar ik besef anderzijds ook wel dat tradities en rituelen ook hun bestaansredenen hebben.

Het zijn al deze overwegingen die mij ertoe geleid hebben er dit jaar voor te kiezen mijn tussenkomst te beperken tot het formuleren van enkele korte en soms losse bedenkingen over Justitie in het algemeen en over de plaats van het Hof van Cassatie in het bijzonder, die uit hun aard misschien minder het Hof zelf, maar wellicht meer de andere betrokken actoren kunnen interesseren.

*
* *

Op de plechtige openingszitting van 11 januari 2002, wees de heer Guy CANIVET, eerste voorzitter van het Franse Hof van Cassatie, in de volgende bewoordingen op de zware kritiek die de Franse Justitie in die periode te verduren kreeg: « *On reproche tout à la fois à l'institution judiciaire ses délais, son organisation irrationnelle, sa complexité, son inaccessibilité, son coût, son absence de transparence, son inconséquence, la désinvolture du juge, son inaptitude à assurer la sécurité publique. On lui fait grief de méconnaître les*

réalités de l'entreprise et de contrarier la prise de risque économique. On dénonce ses faibles moyens, on doute de l'indépendance, de l'impartialité, de la disponibilité, de la compétence, de la sagesse des juges et même au niveau supérieur, et avec quelle violence, des fondements moraux de l'interprétation qu'ils donnent de la loi. (...) Depuis des années, on se plaît à décrire une institution en crise, abandonnée, dépassée, submergée, sinistrée. Sur elle, le discours est complaisamment empreint d'outrance, d'exhortation, de misérabilisme, de démagogie, de corporatisme, de recherche du sensationnel, voire de manipulation »⁹.

Ook in Nederland ligt Justitie en meer bepaald de strafrechter sinds jaren onder vuur. Geert CORSTENS, President van de Hoge Raad der Nederlanden, verwoordde dit samengevat als volgt: « *Er wordt gesproken over een 'closed shop', waarin iedereen elkaar de hand boven het hoofd houdt, interne kritiek niet wordt getolereerd en kritiek van buitenaf wordt genegeerd. Strafrechters wordt verweten dat zij eigenlijk niet geïnteresseerd zijn in waarheidsvinding, dat zij niet genoeg kennis hebben, onvoldoende alert zijn, hun uitspraken nauwelijks inzichtelijk en begrijpelijk zijn en dat zij elementen die hun niet bevallen uit het dossier 'wegstrepen'.*(...)Vooral strafrechters worden neergezet als 'slapende rechters' die eigenlijk niet geëquipeerd zijn om hun vak uit te oefenen. »¹⁰ President CORSTENS wuift deze kritiek uiteindelijk weg, maar preciseert wel dat de rechterlijke macht zich die kritiek moet aantrekken en er haar voordeel moet mee doen¹¹.

De Belgische Justitie is onderhevig aan dezelfde kritiek.¹²

Het is natuurlijk een illusie te denken dat alle kritiek ooit zal verstommen. Een deel van die kritiek is immers verbonden met het wezen zelf van het rechtspreken. Zelden zullen er rechtszaken zijn waarbij er geen enkele verliezer is. Frustratie omwille van een afgewezen aanspraak zal niet zelden aanleiding geven tot negatieve reacties. Maar daarmee moet de rechter kunnen leven, precies omdat die kritiek inherent is aan zijn roeping: rechtspreken is één van de mooiste, maar vaak ook één van de meest ondankbare en moeilijke opdrachten. Het is een voortdurende afweging van belangen. Een constante evenwichtsoefening tussen de algemene regel en de concrete toepassing ervan op een welbepaald individueel geval, tussen de abstracte norm en de permanent evoluerende maatschappelijke realiteit met al zijn economische en sociale menselijke dimensies, tussen het bewaren van de nodige afstand en de zorg voor een gepast inlevingsvermogen, voldoende empathie en sociabiliteit, tussen de noodzakelijke plicht tot terughoudendheid en de al even onontbeerlijke nood aan communicatie en duiding, als absolute vereiste opdat de rechtsonderhorige de beslissing zou begrijpen en uiteindelijk ook aanvaarden.

Een ander deel van de kritiek is dan weer van meer algemene en diffuse aard. Deze negatieve reacties zijn belangrijk in aantal en van uiteenlopende aard. Zij hebben niet alleen betrekking op de inhoud of de draagwijdte van de gerechtelijke uitspraak zelf, maar ook op de wijze waarop de beslissing tot stand gekomen is, op de rechter die de beslissing gewezen heeft of zelfs op de algemene werking van het gerecht.

⁹ G. CANIVET, Cour de Cassation, Rapport annuel 2001, www.courdecassation.fr.

¹⁰ G. CORSTENS, « De wakkere rechter », voordracht startsymposium Nederlands Register van gerechtelijke deskundigen op 12 maart 2009, www.rechtspraak.nl.

¹¹ G. CORSTENS, « De toga deels ontmanteld », rede gehouden op het RAIO congres op 27 november 2008.

¹² De Hoge Raad der Nederlanden en het Franse Hof van Cassatie worden vaak geconfronteerd met dezelfde problemen als ons Hof van Cassatie, zoals blijkt uit hun jaarverslagen (www.courdecassation.fr – www.rechtspraak.nl).

En laat ons onmiddellijk ootmoedig en grootmoedig toegeven dat sommige van die kritieken en negatieve reacties, vaak gebonden aan sterk gemediatiseerde dossiers, helemaal niet gratis, maar wel integendeel zeer gerechtvaardigd waren of zijn en dat de fout voor het disfunctioneren van Justitie ook vaak te zoeken was of is bij de rechterlijke orde zelf, onder meer omwille van een gebrek aan communicatie en duiding van sommige controversiële rechterlijke beslissingen, ingegeven door een verkeerd begrepen opvatting van de plicht tot terughoudendheid en reserve. De rechterlijke macht, die uitgeoefend wordt door de hoven en rechtbanken, vormt de derde macht¹³, -en dat is een positie die wij ten allen tijde moeten verdedigen-, maar deze derde macht draagt zonder enige twijfel ook de kenmerken in zich van een openbare dienst die bestaat ten behoeve van de rechtsonderhorige en van de burger: dit alleen al verplicht ons klare en duidelijke taal te spreken.

De rechtsonderhorigen vragen dat de rechters duidelijk, snel en doeltreffend zouden zijn. Net zoals de wettekst zelf, moet Justitie daarom in de eerste plaats begrijpelijk en toegankelijk zijn, om aanvaard en gevolgd te worden. Dat houdt in dat de partijen op een eenvoudige en klare wijze de draagwijdte van de rechterlijke beslissing moeten kunnen begrijpen, net als de redenering die de rechter heeft gevolgd en de wettekst die eraan ten grondslag ligt. Tijdsdruk en dubbelzinnigheid of onnauwkeurigheid van de wettekst kunnen en mogen geen redenen zijn voor de rechter om niet te streven naar helderheid en klaarheid.

Een rechterlijke beslissing zal door de partijen op wie ze betrekking heeft enkel worden gerespecteerd wanneer deze partijen in de uitspraak zelf de redenen en de motieven kunnen terugvinden die de beslissing onderbouwen, steunen en uitleggen en op voorwaarde dat deze partijen uit de redenering die aan de beslissing ten grondslag ligt, minstens kunnen opmaken dat hun standpunt, hun bedoelingen, hun aanspraken en hun argumenten door de rechter correct werden begrepen en dat de door de rechter voorgestelde oplossing, of de vordering nu wordt toegewezen of afgewezen, als logisch en coherent overkomt.

De onvoldoende begrijpelijke taal is inderdaad een vaak terugkerend punt van kritiek, naast de ontoegankelijkheid van het gerecht, het gebrek aan voldoende kennis van de werking ervan, het gebrek aan transparantie en de afstandelijkheid, de wereldvreemdheid, het gebrek aan klantvriendelijkheid, de traagheid die resulteert in gerechtelijke achterstand, de te talrijke procedurefouten die leiden tot straffeloosheid, het gebrek aan eenduidigheid in de bestraffing eens de feiten bewezen zijn verklaard en de hoge kosten.

Naast een aantal gerechtvaardigde kritieken kan ik mij anderzijds niet van de indruk ontdoen dat sommige van de aanvallen tegen Justitie veel verder reiken dan de enkele bekritiseerde individuele beslissing en dat dergelijke kritieken, door de onderliggende veralgemening ervan, uiteindelijk misschien wel ertoe strekken de legitimiteit van Justitie in het algemeen en van de rechterlijke macht in het bijzonder, als fundamentele instellingen van de rechtstaat, in vraag te stellen. En hier hoort een waarschuwing: dergelijke kritiek, die op systematische wijze de instelling wil uithollen en verzwakken, is niet zonder gevaar. In tal van landen en zelfs niet eens zo lang geleden of zover van ons, - denk aan de kritiek van de Europese Unie op de toestand in Hongarije na de controversiële wijzigingen aan de grondwet -, hebben de burgers moeten ondervinden dat Justitie niet ongenaakbaar of onverwoestbaar is en een onderworpen Justitie of een verdediging die niet meer in staat is haar rol te spelen, is de negatie van de rechtstaat.

Maar net als Guy CANIVET en Geert CORSTENS, ben ik ervan overtuigd dat wij met al deze reacties rekening moeten houden om ons optreden te calibreren en dat wij deze kritieken

¹³ Artikel 40 Grondwet.

moeten beschouwen als waardemeters van het vertrouwen dat de rechtsonderhorige en de burger in de instelling stelt. Dit vertrouwen in Justitie is immers een fundamentele hoeksteen van de democratie en maakt mede de essentie uit van de rechtstaat¹⁴.

De houding ten opzichte van deze kritieken mag er dus geen zijn van onverschilligheid, immobilisme, ontmoediging of zelfbeklag. Wij moeten die kritieken integendeel aanzien als mogelijke katalysatoren om te streven naar verandering en vernieuwing.

Maar als wij vaststellen en moeten toegeven dat sommige van de kritieken inderdaad gefundeerd zijn, moeten wij dan niet nog een stap verder zetten?

Moeten wij dan niet, om het voor de instelling Justitie mogelijk te maken af te rekenen met dit verleden, een nieuwe start te maken en de blik volop op de toekomst te richten, onze verantwoordelijkheid opnemen, onze fouten van het verleden erkennen en beterschap beloven?

En moeten wij dan niet, zonder enige reserve of terughoudendheid onze verontschuldiging aanbieden aan hen die in het verleden het slachtoffer zijn geweest van het falen van ons rechtssysteem?

Dergelijke verontschuldiging zijn geen teken van zwakte, maar veeleer een teken van moed en tegelijkertijd van nederigheid en realisme, van de wil om te verbeteren en van hoop op de toekomst.

Justitie blijft evenwel mensenwerk: het is een menselijke onderneming, die zoals elke menselijke onderneming zwakheden, gebreken en tekortkomingen kent, die het voorwerp kunnen en moeten uitmaken van kritiek en van een diepgaande nadere analyse, maar er mag dan minstens ook verwacht worden dat die analyse op een beredeneerde wijze gebeurt en dat de conclusies voldoende gewikt en gewogen zullen zijn.

Een kritische benadering is niet alleen bijzonder welkom, zij is ook broodnodig, onontbeerlijk en essentieel vanuit het oogpunt van het democratisch toezicht op de werking van Justitie: om ons aan te zetten tot verdere reflectie of zelfs tot een gewetensonderzoek, volstaat het dat deze kritiek gerechtvaardigd en verantwoord is of zou kunnen zijn.

De kritieken en vooral de wijze waarop Justitie op deze kritieken inspeelt of reageert, zijn ook belangrijk voor de toekomst: de wijze waarop de werking van Justitie wordt gepercipieerd zal ongetwijfeld mede de aantrekkingskracht van de functie van magistraat bepalen en dus een invloed hebben op de rekrutering en op de werking en de kwaliteit van de Justitie van morgen.

En ook hier is de communicatie in de twee richtingen van uitermate groot belang, want ondanks de voortdurende en soms zware kritiek aan het adres van de instelling, verwachten de rechtsonderhorigen veel van Justitie.

*
* *

¹⁴ S. PLEYSIER, L. PAUWELS, A. VAN DAMME, « Vertrouwen als toetssteen van de democratie », *Orde dag*, 2010, afl. 52, 3-6.

Wij zijn er ons allen inmiddels zeer goed van bewust dat uiterlijk vertoon, plechtige gewaden, indrukwekkende justitiepaleizen en zittingszalen, traditionele rituelen, afstandelijk en voor buitenstaanders bijwijlen onbegrijpelijk taalgebruik al lang niet meer volstaan om respect af te dwingen voor de gewezen beslissing.

Ook het loutere maar fundamentele gegeven dat een rechterlijke beslissing geweest werd door een door de wet voorziene rechter of rechtbank volstaat vandaag niet meer om deze beslissing door de partijen te doen aanvaarden.

Het machtswoord kan niet langer volstaan: ook de rechtspraak moet in het teken staan van een onophoudelijk debat over de legitimiteit van wat is en hoort te zijn en moet dus voortdurend, tot in zijn grondslagen, door de samenleving ondervraagd en bediscussieerd kunnen worden. De rechtspraak moet zich dus toetsbaar en transparant opstellen¹⁵.

Anders dan in sindsdien lang vervlogen tijden, is Justitie immers niet langer meer onaantastbaar, ongenaakbaar, onschendbaar of heilig. Justitie dwingt geen ontzag meer af als instelling of als onderneming, maar is dat wel onontbeerlijk?

Wat daarentegen wel nodig is, is de eerbied voor de uiteindelijke, definitieve uitspraak van de rechter en die eerbied zal er pas zijn wanneer Justitie blijkt geeft van onafhankelijkheid, onpartijdigheid, voldoende zorgvuldigheid en menselijkheid.

Justitie kent inderdaad een aantal vaste waarden die onveranderlijk zijn, zoals de vereiste van onpartijdigheid en van onafhankelijkheid, maar Justitie moet, precies omdat het een menselijke onderneming is, ook permanent in beweging zijn om zich aan te passen aan de nieuwe noden, behoeften en eisen van de burgers en aan de nieuwe evoluties in de maatschappij.

Over de vereiste van de onafhankelijkheid en de onpartijdigheid van de rechter hebben veel betere sprekers en veel betere auteurs reeds veel gezegd en geschreven. Ik zal dus niet lang blijven stilstaan bij deze fundamentele vereisten.

Laat ik volstaan met erop te wijzen, zoals zovelen voor mij dat hebben gedaan, dat het absoluut onontbeerlijk is, maar dat het niet volstaat dat de individuele rechter onpartijdig en onafhankelijk is opdat zou zijn voldaan aan die essentiële vereiste van een onafhankelijke en onpartijdige Justitie.

Natuurlijk moet die individuele rechter zich afschermen en afgeschermd worden tegen alle mogelijke beïnvloeding, die zijn oorzaak kan vinden, hetzij in externe factoren, zoals politieke druk of politieke inmenging, financiële druk of de verleiding van het geld, druk vanwege de media of vanwege de publieke opinie of de roep van de straat, hetzij in de persoonlijkheid zelf van de rechter, waarbij eigen vooroordelen en emoties kunnen leiden tot een vertekende beeldvorming. Zoals Blaise PASCAL ooit schreef in zijn « Pensées »: « *l'affectation ou la haine change la justice de face* »¹⁶.

Er mag bovendien ook geen schijn van afhankelijkheid of van partijdigheid bestaan¹⁷: de rechter moet zich bijgevolg terughoudend opstellen en zich onthouden van elke handeling of

¹⁵ ADAMS, M. en BROEREN, D., « Transparantie 2.0 – De Hoge Raad na 175 jaar een openbaar discussieforum », *NJB*, 18 okt. 2013, afl. 36, p. 2501.

¹⁶ B. PASCAL, « *Pensées* », 1670, II, 82.

¹⁷ Cass. 19 april 2007, AR P.06.1605.N, AC 2007, nr. 194; *T. Strafr.*, 2007, 376 met noot P. DE HERT en J. MILLEN, « Het proces *Erdal*, artikel 6 EVRM en de schijn van partijdigheid en afhankelijkheid ».

gedraging die van aard is het vertrouwen van de rechtzoekende te beschamen of de indruk te wekken dat hij niet langer onafhankelijk en onpartijdig is¹⁸.

Maar die afscherming volstaat niet.

De onafhankelijkheid en de onpartijdigheid¹⁹ van Justitie moeten ook gewaarborgd en beveiligd worden door de structuren, de mechanismen en de werkingsregels van de instelling zelf, zoals de onverplaatsbaarheid²⁰ en de onafzetbaarheid van de rechter, de onafhankelijkheid en de vrijheid van spreken van de parketmagistraat, de wijze van selectie, van rekrutering en van benoeming van de magistraten, de bevoegdheidsregels van de rechtscolleges, de rechterlijke organisatie²¹ en de wijze van samenstelling van de zetel en het principe van de dubbele aanleg.

Een andere onontbeerlijke vereiste is de vereiste van zorgvuldigheid. Zorgvuldigheid niet enkel in de studie van het dossier, maar ook in de behandeling van de partijen, in de afweging van de belangen, in de toepassing van de rechtsregels, in de redactie van de beslissing en in de duiding ervan ten aanzien van de partijen.

Onafhankelijkheid, onpartijdigheid en zorgvuldigheid op zich volstaan evenwel niet als waarborgen voor de kwaliteit van de Justitie: die kwaliteit hangt mede af van de menselijke factor. Er is inderdaad ook nood aan een menselijke Justitie. Deze vereiste van een menselijke Justitie mag niet begrepen worden in de zin van een emotionele benadering, maar in de zin van een benadering die blijk geeft van een voldoende inlevingsvermogen en empathie en van voldoende openheid naar de buitenwereld: een objectieve en menselijke rechtspraak vereist dat de rechter de grote vraagstukken, de belangrijke stromingen en de grote maatschappelijke evoluties kent.

Om Jules MICHELET te parafraseren: « *La justice doit être impartiale et humaine pour être tout à fait juste.* »²²

Eerbied voor de rechterlijke uitspraak en vertrouwen in de rechterlijke macht veronderstelt niet alleen een onafhankelijke, onpartijdige, zorgvuldige en menselijke Justitie. Ook deze waarborgen volstaan niet op zich om de kritiek te doen verstommen: de rechtsonderhorigen verwachten dat Justitie op een afdoende, snelle en adequate wijze reageert en voor eenieder toegankelijk is en de rechtsonderhorigen hebben gelijk.

Ongerechtvaardigde, onverantwoorde en nodeloze vertraging in de procesgang zijn in strijd met zowel het ideaal als de geest van de Justitie.

Het is precies tegen deze niet te verantwoorden vertragingen in de afwikkeling van het proces, die niet alleen leiden tot grote en begrijpelijke frustraties bij de individuele rechtsonderhorige maar ook tot de toenemende overbelasting van bepaalde rechtscolleges,

¹⁸ Cass. 9 sept. 1999, AR D.99.0012.N, AC 1999, nr. 446; zie ook: Cass. 19 feb. 2008, AR P.07.1648.N, AC 2008, nr. 122; Cass. 28 feb. 2008, AR C.08.0086.N, AC 2008, nr. 144.

¹⁹ De onpartijdigheid van de rechter is een algemeen rechtsbeginsel: Cass., 2 okt. 1980, AC 1980-81, met concl. proc.-gen. DUMON.

²⁰ Aanbeveling CM/Rec(2010)12, § 52 van de Commissie van Venetië: « un juge ne devrait recevoir une nouvelle affectation ou se voir attribuer d'autres fonctions judiciaires sans y avoir consenti, sauf en cas de sanctions disciplinaires ou de réforme de l'organisation du système judiciaire ».

²¹ De onpartijdigheid is een fundamentele regel van de rechterlijke organisatie: Cass. 14 okt. 1996, AR P.96.1267.F, AC 1996, nr. 379; Cass. 7 april 2004, AR P.03.1670.F, AC 2004, nr. 189.

²² Jules MICHELET, « *L'amour* », 1858: « *La justice doit être impartiale et bienveillante pour être tout à fait juste.* »

met het risico op de algehele verlamming ervan dat wij voortdurend en onverdroten moeten blijven strijden.

Maar de vereiste van een snelle procesvoering kent ook zijn beperkingen: wettelijke termijnen en voorschriften zijn er precies in het belang van de rechtsonderhorigen, maar de waarborgen die deze pleegvormen en termijnen bieden voor de bescherming van de belangen van de betrokken partijen zorgen op zich onvermijdelijk voor een zekere vertraging in de reactie of de respons van Justitie op de verzuchtingen van deze partijen. Dergelijke onontkoombare vertragingen vinden hun oorzaak in de wet zelf en zijn daarom dan ook gewettigd. Deze vertragingen mogen bijgevolg niet worden meegerekend in de kritiek tegen de gerechtelijke achterstand, want een rechtstaat verstaat zich niet met een systeem van standrecht, dat dergelijke waarborgen niet biedt en niet kan bieden.

Wij mogen ook niet uit het oog verliezen dat een al te expeditieve of al te voortvarende Justitie geen goede Justitie kan zijn.

Het is immers niet het hoogste doel van het recht om altijd en overal en ten koste van alles in de eerste plaats efficiënt te zijn. Rechtstoepassing moet bovenal goed en rechtvaardig zijn. Het is pas binnen deze grenzen dat er ruimte bestaat voor snelheid en efficiëntie. Een wettelijke geregelde procedure is daarbij pas een goede procedure als die ook in zijn uiterste consequentie doorgedacht nog altijd een goede procedure is²³.

Wij zijn het aan de Justitie en aan de rechtstaat verplicht om ons blijvend in te zetten om alle niet te verantwoorden remmende factoren weg te werken. Wij moeten alles in het werk stellen om elke vertraging die niet rechtstreeks verbonden is aan de opsporing van de waarheid, het in staat stellen van de zaak en de eerbiediging van het recht van verdediging te vermijden. Een voortdurende zelfevaluatie en een constante herijking van onze interne werkprocedures moeten ons in staat stellen oplossingen uit te werken die ons moeten toelaten die hindernissen op te ruimen, die zonder verantwoorde reden, de normale en tijdige afwikkeling van het proces nodeloos vertragen.

Wij zijn ons daar vandaag allen van bewust, maar het ombuigen van de trend is wellicht te laat ingezet en verloopt ongetwijfeld nog te traag. Toch rijst er enig licht aan het einde van de tunnel: wat de gerechtelijke achterstand in de brede zin betreft, kan uit de werkingsverslagen van de laatste jaren van de verschillende hoven van beroep en van de parketten-generaal en de auditoraten-generaal worden opgemaakt dat de toestand over het algemeen en nationaal gezien zeker niet verslechterd is en dat er stilaan, dankzij de inzet van alle betrokken actoren, afspraken met de balie en nieuwe wetgevende of andere maatregelen, zelfs een begin van een inhaalmanoeuvre kan worden waargenomen. Maar de eindmeet ligt nog veraf en deze evolutie moet nauwkeurig opgevolgd worden, want de gerechtelijke achterstand blijft nog veel te groot. Probleem bij deze opvolging is evenwel dat België nog steeds niet beschikt over voldoende performante meetinstrumenten, zoals gebleken is uit een studie van 2013 in opdracht van de Europese Commissie²⁴.

²³ Hans OUDIJK, « Bij wraking moet het kind niet met het badwater overboord », *NJB*, 2 november 2012, p. 2173.

²⁴ Rapport d'évaluation des systèmes judiciaires européens 2012, Commission européenne pour l'efficacité de la justice (CEPEJ), p. 125 – 132.

De in het kader van deze studie verzamelde cijfers²⁵ lijken op bepaalde punten evenwel toch veelzeggend. Zo blijkt dat in 2010 in België 0,33 % van de totale staatsuitgaven besteed werd aan de werking van de hoven en rechtbanken²⁶, terwijl het gemiddelde percentage voor de verschillende Lidstaten 0,44 % bedraagt.

Wat de *human resources* betreft telde België in 2010 39,3 rechters per 100.000 inwoners, terwijl ditzelfde getal voor alle Lidstaten van de Europese Unie samen gemiddeld op 45,6 rechters per 100.000 inwoners ligt. Wat de totale personeelsbezetting betreft werkten er in België 91,3 personen per 100.000 inwoners in de rechterlijke orde, terwijl het gemiddelde voor de Europese Unie 103,7 personen bedraagt. De cijfergegevens voor het totaal aantal burgerlijke zaken en handelszaken per 100.000 inwoners tonen aan dat België in 2010 met 6,3 dergelijke zaken per 100.000 inwoners hier ruim hoger scoort dan het Europees gemiddelde van 2,6 zaken per 100.000 inwoners.

*
* *

Ik stelde daarnet de vraag of de tijd niet gekomen is om onze verontschuldigen aan te bieden aan de slachtoffers voor de gevallen waar ons rechtssysteem gefaald heeft. Ik meen van wel, maar het moet meteen ook duidelijk zijn dat de redenen voor dit falen vaak niet alleen bij Justitie zelf liggen: het is in veel gevallen een gedeelde verantwoordelijkheid en het ware wellicht niet meer dan billijk dat ook de twee andere Staatsmachten hun deel van de verantwoordelijkheid zouden opnemen. Misschien moeten zij ook overwegen een *mea culpa* te slaan voor een aantal dysfuncties uit het verleden ...

De rechtsonderhorige mag en moet in elk geval kunnen rekenen op onze inzet om de nodige interne initiatieven te ontwikkelen om de gerechtelijke achterstand aan te pakken en weg te werken, maar eenieder moet er zich van bewust zijn dat de rechterlijke macht dit fundamenteel probleem niet alleen kan oplossen.

Om de doelstellingen van een grotere doeltreffendheid en efficiëntie van het gerecht en een betere toegang tot de rechter te realiseren, hangen wij ook af van andere externe actoren op wiens medewerking wij moeten kunnen rekenen.

Een optimale Justitie heeft nood aan optimale structuren, optimale instrumenten in termen van wetten en procedures en een optimaal gebruik van de beschikbare middelen. Deze externe actoren zijn in de eerste plaats de wetgever, de minister van Justitie en de Federale Overheidsdienst Justitie, die in permanent overleg met de rechterlijke macht, deze structuren, instrumenten en beschikbare middelen zouden moeten versterken en aanpassen aan de noden van deze tijd.

In het regeerakkoord van de regering Di Rupo van 1 december 2011²⁷ en de Algemene Beleidsnota “Justitie” van 19 december 2011²⁸ werden een aantal belangrijke bakens uitgezet « *om Justitie definitief binnen te loodsen in de 21ste eeuw* ».

²⁵ CEPEJ, The functioning of judicial systems and the situation of the economy in the European Union Member States, Part 1 – Country Fiches, Belgium, p.48.

²⁶ Daarin zijn niet begrepen de uitgaven voor het openbaar ministerie, noch voor de rechtsbijstand. De cijfers voor de hoven en rechtbanken zijn niet afzonderlijk beschikbaar, maar werden berekend op grond van de gemiddelde verhoudingen tussen zetel en parket in de EU-landen, waarbij 72 % van het budget voor rekening van de zetel komt.

²⁷ Regeerakkoord van 1 december 2011, <http://premier.fgov.be>.

²⁸ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2011-2012, Doc 53 1964/002.

Dit akkoord ging uit van de vaststelling dat de burger niet alleen het recht heeft in veiligheid te leven, maar dat hij ook recht heeft op een snelle en efficiënte justitie. Volgens dit regeerakkoord zijn dat twee van de belangrijkste taken van de Staat en is het noodzakelijk het gerecht te verzoenen met de burgers, die al te vaak geconfronteerd worden met een rechterlijke macht die zij niet begrijpen en die onbereikbaar lijkt.

In het regeerakkoord stelde de regering werk te willen maken van een toegankelijke, snelle en moderne Justitie door, onder meer, een hertekening van het gerechtelijk landschap met een belangrijke vermindering van het aantal gerechtelijke arrondissementen, een versterking van de mobiliteit van magistraten en gerechtspersoneel, de invoering van een systeem van verzelfstandigd beheer en de versnelde informatisering van het gerecht voor een versnelde behandeling van de dossiers.

Een aantal van deze hervormingsplannen werden inmiddels verder uitgewerkt onder de vorm van de wet van 1 december 2013 tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op een grotere mobiliteit van de leden van de rechterlijke orde en de wet van 18 februari 2014 betreffende de invoering van een verzelfstandigd beheer voor de rechterlijke organisatie. Het is geen geheim dat deze teksten in het parlement besproken en gestemd werden, ondanks de soms hevige kritiek van de Raad van State²⁹, van de Vaste vergadering van de Korpschef³⁰, van de Hoge Raad voor de Justitie³¹ en van de Adviesraad van de Magistratuur³² en onder druk van de naderende verkiezingen van 25 mei 2014. Het is evenzeer bekend dat deze wetten reeds kort na de stemming ervan dienden bijgestuurd en aangepast te worden door een reeks reparatie- of coördinatiewetten³³.

De wet is de wet. Er is geen plaats voor achterhoedegevechten en wij zullen de hervormingen loyaal en constructief doorvoeren. Wel zullen wij waakzaam en alert blijven bij de wijze waarop aan deze teksten verdere uitvoering zal worden gegeven, inzonderheid wat het verzelfstandigd beheer betreft.

Het regeerakkoord stelde verder de strijd tegen de gerechtelijke achterstand als prioriteit, terwijl ook de meting van de werklast zou worden afgerond, waardoor het door ieder rechtscollege te verwerken aantal dossiers zou kunnen geëvalueerd worden en dienovereenkomstig het aantal magistraten en personeelsleden zou kunnen worden aangepast.

Om dit alles te kunnen bereiken werd in het regeerakkoord voorzien dat « *ondanks de moeilijke budgettaire situatie en de inspanningen inzake bezuinigingen die zullen worden doorgevoerd in alle departementen en parastatalen, (...) justitie en politie niet (zullen)*

²⁹ Zie onder meer de adviezen van de Raad van State op de hertekening van het gerechtelijk landschap, de mobiliteit en het verzelfstandigd beheer.

³⁰ De nota van de vaste vergadering van de Korpschefs van 20 juni 2013 kan geraadpleegd worden op de website van het Hof van Cassatie via <http://justitie.belgium.be>.

³¹ Hoge Raad voor de Justitie, Advies over het voorontwerp van wet betreffende de invoering van een verzelfstandigd beheer voor de rechterlijke organisatie, goedgekeurd door de Algemene Vergadering op 20 juni 2013, te consulteren op <http://www.ccm-arm.be>.

³² Adviesraad van de Magistratuur, Advies over de tekst van het voorontwerp van wet betreffende de invoering van een verzelfstandigd beheer voor de rechterlijke organisatie, goedgekeurd door de Algemene Vergadering op 1 juli 2013, te consulteren op <http://www.hrj.be>.

³³ Zie de wet van 28 maart 2014 houdende wijziging en coördinatie van diverse wetten inzake Justitie wat betreft het gerechtelijk arrondissement Brussel en het gerechtelijk arrondissement Henegouwen (*BS*, 31 maart 2014), de wet van 8 mei 2014 houdende wijziging en coördinatie van diverse wetten inzake Justitie (I) (*BS*, 14 mei 2014) en de wet van 12 mei 2014 houdende wijziging en coördinatie van diverse wetten inzake Justitie (II) (*BS*, 19 mei 2014).

bijdragen aan de begrotingssanering, (w)aardoor (...) zij een specifieke enveloppe krijgen om de uitvoering van de overwogen hervormingen mogelijk te maken. »

Ondanks de beginselverklaring in het regeerakkoord van 2011 dat Justitie niet zou bijdragen aan de begrotingssanering, kan niet anders dan worden vastgesteld dat de rechterlijke orde uiteindelijk toch niet buiten schot is gebleven bij de opeenvolgende besparingsrondes.

Zo werd reeds in 2013 en 2014 tijdens de begrotingscontroles beslist dat ook binnen de rechterlijke orde diende bezuinigd te worden op de personeelskosten, met name – 6 %, onder meer door de niet onmiddellijke invulling van opengevallen plaatsen binnen de magistratuur en binnen het griffie- en parketpersoneel, - 16 % op de werkingskosten en zelfs – 20 % op de investeringskosten. Voor de rechterlijke orde is er wel een kleine correctie, in die zin dat de op 1 januari 2014 bestaande personeelssituatie gegarandeerd blijft, maar deze inkrimping speelt ten volle wat het personeel van de FOD Justitie betreft die direct of indirect voor de rechterlijke orde werkt. Bovendien moet daarbij ook rekening gehouden worden met het feit dat bepaalde personeelsformaties, zoals het personeel van de penitentiaire instellingen, blijkbaar meer worden ontzien bij de inkrimping van de personeelskosten, wat meebrengt dat dit percentage voor andere kaders groter zal zijn, hetgeen onvermijdelijk moet leiden tot ontslagen. Dit brengt op zijn beurt mee dat bepaalde taken niet meer of niet meer naar behoren kunnen worden vervuld. Bij dit alles komt nog dat elke herevaluatie van de personeelskaders uitgesteld werd tot een beter zicht kon bekomen worden op de gevolgen van de hervorming van het gerechtelijk landschap en de herorganisatie van de gerechtelijke arrondissementen en op de uiteindelijke resultaten van de werklastmeting.

Ik wil hier toch ook even wijzen op de perverse effecten van de ministeriële circulaire 154 van 23 december 2009. Sinds nu bijna vijf jaar wordt elke nieuwe aanvraag tot personeelsuitbreiding, hoe gefundeerd en met argumenten onderbouwd ook, geblokkeerd, en dit zowel op het niveau van de magistratuur als op het niveau van het statutair en contractueel gerechtspersoneel. Dit impliceert onder meer dat er geen bijkomende toegevoegde magistraten kunnen worden benoemd. De vervangingen in bovental worden strikt beperkt en dat geldt eveneens voor de aanstelling van plaatsvervangers, voor de vervanging van tijdelijk afwezig en voor de toekenning van opdrachten in een hogere functie.

Nog veel erger is de aanpassing van het tijdspatroon aan de verwachte uitgaven bij de publicatie van de vacante betrekkingen door de vertraging en spreiding van deze publicaties in de tijd. Er is omzeggens geen sprake meer van de anticipatieve publicatie van vacatures³⁴ om de benoeming te laten aansluiten bij de datum van vertrek. Voor de magistratuur voorziet de omzendbrief 154 een publicatie van de vacante betrekkingen om de twee maand, met een maximum van vijf publicaties per jaar. Voor het gerechtspersoneel wordt de periode van publicatie op vier maand gebracht, met een maximum van drie publicaties per jaar, maar in werkelijkheid is de situatie nog veel dramatischer.

Dit uitstel van publicatie van de vacant geworden betrekkingen, wegens de opruiming van het vertrek naar een andere functie, is één van de hoofdoorzaken van de onvolledigheid van de kaders van de hoven en rechtbanken. Het tijdsverloop tussen het vertrek van een magistraat en zijn effectieve vervanging bedraagt aldus ongeveer negen maand. Dit tijdsverloop is abnormaal lang, onverantwoord en onaanvaardbaar. Een dergelijk beleid maakt de opdracht van de korpschef uitzonderlijk moeilijk en heeft onmiskenbaar een nefaste invloed op de doorlooptijd bij de behandeling van de dossiers.

³⁴ Artikel 287*sexies*, zesde lid, Gerechtelijk Wetboek.

In realiteit is het kader van het gerechtelijk personeel met 10 % gedaald, terwijl de inkrimping voor de magistraten bijna 9 % bedraagt.

Wanneer de regering daarop gewezen wordt, krijgt men als antwoord dat de grotere mobiliteit van het personeel hier een oplossing biedt. Dat is een valse voorstelling van zaken: mobiliteit biedt slechts een voordeel bij voltallige kaders. Bij onvolledige kaders heeft de mobiliteit enkel tot gevolg dat men personeelstekorten op één plaats oplost door elders nieuwe personeelstekorten te creëren.

Samen met de heer eerste voorzitter stel ik de vraag of de luttele besparingen die dit beleid van uitgestelde publicaties en benoemingen de schatkist oplevert, in redelijke evenredigheid wel opweegt tegen de sociale en financiële meerkost, die het gevolg is van het sluiten van burgerlijke en correctionele kamers omwille van het gebrek aan personeel om deze kamers te bemannen, van de seponering van strafzaken die niet meer tot een rechterlijke beslissing kunnen leiden en van de overschrijding van de redelijke termijn, gewaarborgd door artikel 6 EVRM.

Kan onze rechtstaat nog langer de fundamentele tegenstrijdigheid aanvaarden tussen het belang van de opdracht van Justitie als instelling en het precair karakter van de omstandigheden en voorwaarden waarin dezelfde Justitie deze opdrachten moet uitoefenen?

Wij zijn evenwel niet naïef en wij aanvaarden de economische realiteit: het spreekt voor zich dat de economische crisis gevolgen heeft voor alle geledingen van de maatschappij en dus ook voor Justitie, maar dan moet men ook de moed en de eerlijkheid hebben om toe te geven dat de binnen de schoot van de regering afgesproken besparingsmaatregelen zonder enige twijfel een rechtstreekse negatieve impact hebben op de capaciteit van Justitie.

Een treffend voorbeeld hiervan is de problematische situatie van het budget bedoeld voor de honoraria van de gerechtsdeskundigen en voor de andere gerechtskosten, waar het bedrag van de niet betaalde facturen nu reeds in de vele tientallen miljoenen euro loopt.

In de wereld van Justitie is het gebruik van termen uit de wereld van het management gebruikelijk en courant geworden: integrale kwaliteitszorg, business process reengineering, business case, SWOT ...

Anderzijds gebruiken wij ook steeds meer begrippen die behoren tot de taal van de economie: men spreekt van de « onderneming Justitie », men heeft het over input en output, over stocks van dossiers, over « caseload », over de inflatie van cassatieberoepen en over werklasmeting.

Ik denk persoonlijk niet dat de opdrachten van de openbare dienstverlening die Justitie is, in hun geheel te vatten zijn in zuiver economische denkpatronen, hoewel een deel van de activiteiten van Justitie wel kwantificeerbaar is en aan de economische wetmatigheden kan worden onderworpen.

Maar ook wanneer het hele optreden van Justitie als een aan de wetten van de economie beantwoordende realiteit zou worden opgevat, moet worden gepleit voor een intellectueel correcte benadering: steeds meer willen produceren met steeds minder middelen en tegen een lagere kost is economische nonsens.

Om het met een boutade te zeggen: men kan niet verlangen dat Justitie sneller, doelmatiger, adequater en beter werkt aan de helft van de prijs. Ook dat is een economische realiteit ...

In dit verband kan, zoals de Raad van State³⁵ dat ook heeft gedaan in zijn advies van 11 juli 2013 betreffende het voorontwerp van wet betreffende de invoering van een verzelfstandigd beheer voor de Rechterlijke organisatie, worden verwezen naar aanbeveling CM/Rec (2010)12 van 17 november 2010 van de Raad van Ministers van de lidstaten van de Raad van Europa « sur les juges: indépendance, efficacité et responsabilités », waarin onder meer het volgende wordt vooropgesteld³⁶:

« 12. Sous réserve du respect de leur indépendance, les juges et le système judiciaire devraient entretenir des relations de travail constructives avec les institutions et les autorités publiques participant à la gestion et à l'administration des tribunaux ainsi qu'avec les professionnels dont les tâches sont en lien avec celles des juges, afin de permettre que soit rendue une justice efficace.

(...)

Chapitre V – Indépendance, efficacité et ressources

30. L'efficacité des juges et des systèmes judiciaires est une condition nécessaire à la protection des droits de toute personne, au respect des exigences de l'article 6 de la Convention, à la sécurité juridique et à la confiance du public dans l'État de droit.

31. L'efficacité consiste à délivrer des décisions de qualité dans un délai raisonnable et sur la base d'une considération équitable des éléments. Il s'agit d'une obligation incombant à chacun des juges afin d'assurer le traitement efficace des affaires dont ceux-ci ont la charge, y compris l'exécution des décisions lorsque celle-ci relève de leur compétence.

32. Il incombe aux autorités responsables de l'organisation et du fonctionnement du système judiciaire de créer les conditions permettant aux juges de remplir leur mission et d'atteindre l'efficacité, tout en protégeant et en respectant l'indépendance et l'impartialité des juges.

Ressources

33. Chaque État devrait allouer aux tribunaux les ressources, les installations et les équipements adéquats pour leur permettre de fonctionner dans le respect des exigences énoncées à l'article 6 de la Convention et pour permettre aux juges de travailler efficacement.

34. Les juges devraient recevoir les informations qui leur sont nécessaires à la prise de décisions procédurales pertinentes lorsque celles-ci ont des implications en termes de dépenses. Le pouvoir d'un juge de statuer dans une affaire ne devrait pas être uniquement limité par la contrainte d'une utilisation efficace des ressources.

35. Les tribunaux devraient être dotés d'un nombre suffisant de juges et d'un personnel d'appui adéquatement qualifié.

36. Pour prévenir et réduire la surcharge de travail des tribunaux, des mesures conciliables avec l'indépendance de la justice devraient être prises afin de confier des tâches non juridictionnelles à d'autres personnes ayant les qualifications appropriées.

³⁵ RvS, Afdeling Wetgeving, advies 53.519/3 van 11 juli 2013 betreffende het voorontwerp van wet betreffende de invoering van een verzelfstandigd beheer voor de Rechterlijke organisatie.

³⁶ Raad van Europa, Raad van Ministers, CM/Rec (2012)12 van 17 november 2010.

(...)

Administration des tribunaux

40. *Les conseils de la justice, lorsqu'ils existent, ou d'autres autorités indépendantes responsables de l'administration des tribunaux, les tribunaux eux-mêmes et/ou les organisations professionnelles de juges peuvent être consultés lors de la préparation du budget du système judiciaire.*

41. *Les juges devraient être encouragés à participer à l'administration des tribunaux.*"

Ook de Europese Commissie voor Democratie door Recht, beter gekend onder de naam « Commissie van Venetië », heeft zich omtrent deze problematiek duidelijk uitgesproken³⁷:

« 7. *Budget de la justice*

52. *Pour préserver l'indépendance du système judiciaire à court et à long terme, il est indispensable de le doter de ressources suffisantes pour que les tribunaux et les juges soient en mesure de respecter les normes établies à l'article 6 de la Convention européenne des droits de l'homme et dans les Constitutions nationales et d'accomplir leurs missions avec l'intégrité et l'efficacité requises pour que la population ait confiance dans la justice et l'état de droit. Pour évaluer les besoins en financement, il faut donc considérer l'ensemble des ressources dont le système judiciaire devrait être doté afin de satisfaire à ces exigences et de se voir reconnu en tant que pouvoir indépendant.*

53. *L'État a le devoir d'allouer des ressources financières suffisantes au système judiciaire. Même en temps de crise, le bon fonctionnement et l'indépendance des juges ne doivent pas être mis en péril. Le financement des tribunaux ne doit pas être fondé sur des décisions discrétionnaires de la part des organes publics, mais sur des critères objectifs et transparents garantissant sa stabilité.*

54. *Les textes internationaux ne prévoient pas l'autonomie budgétaire du système judiciaire, mais il est éminemment souhaitable de prendre en compte l'avis des magistrats lors de l'élaboration du budget. La position du CCJE à ce sujet est exposée dans son Avis n° 2 sur le financement et la gestion des tribunaux³⁸:*

« 5. *Le CCJE reconnaît que bien que le financement des tribunaux soit un élément du budget présenté au parlement par le ministère des Finances, ce financement ne doit pas être tributaire des fluctuations politiques. Certes, le niveau de financement qu'un pays peut se permettre de dégager pour ses tribunaux est une décision politique; mais dans un système fondé sur la séparation des pouvoirs, il est toujours nécessaire de veiller à ce que ni le pouvoir exécutif ni le pouvoir législatif ne puisse exercer une quelconque pression sur la justice lorsqu'il fixe le budget de celle-ci. Les décisions en matière d'affectation de fonds aux tribunaux doivent être prises dans le respect le plus rigoureux de l'indépendance des juges.*

10. *Bien que le CCJE ne puisse méconnaître les disparités économiques entre les pays, le développement d'un financement approprié des tribunaux passe par une plus grande participation de ceux-ci dans le processus d'élaboration du budget. Dans ces conditions, le*

³⁷ Commissie van Venetië, 82ste plenaire zitting, « Rapport sur l'indépendance du système judiciaire Partie I: l'indépendance des juges ».

³⁸ Conseil Consultatif des Juges Européens (CCEJ), CCEJ(2001) Op. No 2 van 23 november 2001.

CCJE reconnaît qu'il importe que les dispositions en matière de vote du budget de la justice par le parlement comportent une procédure qui tienne compte de l'avis du pouvoir judiciaire.

11. L'une des formes possibles de cette implication active de la justice dans l'élaboration du budget consisterait à confier à l'organe indépendant chargé de la gestion du corps judiciaire, dans les pays où cet organe existe, un rôle de coordination dans la préparation des demandes financières des tribunaux, et à faire de cet organe un interlocuteur direct du parlement pour l'appréciation des besoins des juridictions. Il serait souhaitable qu'un organe représentant l'ensemble des juridictions soit chargé de présenter les demandes budgétaires au parlement ou à l'une de ses commissions spécialisées.'

55. Les décisions relatives à l'affectation de ressources financières aux tribunaux doivent être prises dans le plus strict respect du principe de l'indépendance judiciaire; le système judiciaire devrait avoir la possibilité de donner son avis sur la proposition de budget soumise au parlement, éventuellement par l'intermédiaire du conseil de la magistrature. »

In zijn advies van 23 november 2001 komt de Conseil Consultatif des Juges Européens tot het volgende besluit:

« Le CCJE indique qu'il est nécessaire que les Etats reconsidèrent les dispositions existantes en matière de financement et de la gestion des tribunaux à la lumière du présent avis. En particulier, le CCJE souligne la nécessité pour chaque Etat d'allouer des ressources suffisantes aux tribunaux, afin qu'ils puissent fonctionner dans le respect des normes énoncées à l'article 6 de la Convention européenne des Droits de l'Homme. »

Een gebrek aan capaciteit binnen Justitie, wegens het verzuim voldoende middelen ter beschikking te stellen, kan overigens zelfs leiden tot de veroordeling van de Belgische Staat door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens wegens de schending van artikel 6.1 EVRM. Het Hof te Straatsburg heeft immers herhaaldelijk ook ten opzichte van de Belgische Staat geoordeeld dat artikel 6.1 EVRM de Lidstaten verplicht hun gerechtelijk systeem op een dusdanige wijze te organiseren dat de rechtbanken en hoven aan alle vereisten van deze verdragsbepaling kunnen voldoen, daarin begrepen de vereiste van een behandeling van de zaak binnen de redelijke termijn³⁹.

Het is de verantwoordelijkheid van de korpschefs om de minister van Justitie en de wetgever op dit capaciteitsprobleem te wijzen. Het is de verantwoordelijkheid van de minister van Justitie en van de wetgever om haalbare oplossingen aan te reiken.

Voor wat het Hof van Cassatie en zijn parket betreft, werd herhaaldelijk gewezen op het capaciteitsprobleem met betrekking tot het korps van de referendarissen bij het Hof⁴⁰, maar ook met betrekking tot het griffiepersoneel en het personeel van het parketsecretariaat.

Wat het personeel van het parketsecretariaat betreft werd in juli 2002 een zeer beperkte kaderuitbreiding toegestaan van twee personeelsleden, waar het verzoek in feite betrekking had op vier bijkomende effectieven. Op 22 april 2013 werd aan de minister van Justitie een met redenen omkleed verzoek overgemaakt teneinde, gelet op de belangrijke uitbreiding van

³⁹ EHRM, 1 juli 2004, *Delbrassine t/ België*; 28 april 2005, *Dumont t/ België*; 15 novembre 2002, *Boca t/ België*; 15 juli 2002, *Stratégies et Communications et Dumoulin t/ België*; 10 april 2001, *Sablon t/ België*; 29 juli 2004, *Roobaert t/ België*; 24 april 2003, *Willekens t/ België*; 15 juli 2005, *de Landsheer t./ België*. Zie <http://hudoc.echr.coe.int>.

⁴⁰ Zie, onder meer, de rede van de heer Eerste Voorzitter Ghislain LONDERS op de plechtige openingszitting van 1 september 2010 van het Hof van Cassatie.

het takenpakket, een kaderuitbreiding te bekomen van vijftien bijkomende personeelsleden voor de verschillende diensten van het parketsecretariaat. Aangezien ook de rechterlijke orde rekening moet houden met de budgettaire realiteit, werd aan de minister van Justitie gevraagd, in een eerste fase met absolute prioriteit, toch te kunnen beschikken over een minimum van zes bijkomende personeelsleden.

De minister van Justitie toonde wel begrip voor de moeilijke situatie van het parketsecretariaat, maar deelde ons uiteindelijk mee dat er pas aan een eventuele oplossing kon gedacht worden na de begrotingscontrole van het voorjaar 2014. Sindsdien ontvingen wij geen verder nieuws.

Op 10 september 2013 ontvingen de korpschefs van het Hof van Cassatie en zijn parket een e-mail met een dringende noodkreet van de hoofdgriffier. In deze mail werd door de hoofdgriffier gemeld dat zij de grootste moeite ondervond om de griffie op een optimale manier te laten functioneren en alle griffietaken te behartigen. Zij wees erop dat er geen interne verschuivingen binnen het aanwezige personeel meer mogelijk waren en langdurige afwezigheden of ziekten niet meer konden worden opgevangen. Op dat ogenblik waren er op de griffie elf statutaire plaatsen van voltijds assistent vacant, alsook twee statutaire plaatsen van voltijds medewerker. De hoofdgriffier preciseerde in haar mail dat de dienst “personeel” van de Federale Overheidsdienst Justitie meermaals werd ingelicht van het nijpend gebrek aan personeel, maar dat het antwoord steeds was dat er besparingen dienden te gebeuren.

In diezelfde periode was de situatie van het personeel van het parketsecretariaat zeker niet beter, aangezien niet minder dan veertig procent van het organiek kader van de secretarissen ontbrak.

Wat het Hof van Cassatie en zijn parket betreft mag erop gewezen worden dat de organieke kaders van zetel en parket niet meer werden uitgebreid sinds 1997. Sindsdien werden evenwel tal van nieuwe bevoegdheden toegekend aan het Hof van Cassatie, zoals de bijzonder belangrijke uitbreiding van het onmiddellijk cassatieberoep in strafzaken⁴¹, het cassatieberoep tegen de beslissingen van de strafuitvoeringsrechtbanken⁴², het cassatieberoep inzake het Europees aanhoudingsmandaat⁴³, de heropening van de rechtspleging in strafzaken⁴⁴ of nog, het cassatieberoep tegen de beslissingen van de Raad voor de Mededinging⁴⁵, genomen met toepassing van artikel 32 van de wet van 10 juni 2006 tot oprichting van deze raad en de verplichting voor het Hof van Cassatie om zich bij wege van prejudicieel arrest⁴⁶ uit te spreken over uitleggingsvragen met betrekking tot de gecoördineerde Wet van 15 september 2006 tot bescherming van de economische mededinging. Het aan het Hof voorgelegde contentieux zal nog in belangrijke mate toenemen op het ogenblik van de inwerkingtreding van de wet van 5 mei 2014 betreffende de internering van personen⁴⁷. Bij dit alles dient ook rekening te worden gehouden met de hiervoor besproken negatieve effecten van de toepassing van de omzendbrief 154 van 23

⁴¹ Artikel 416, tweede lid, Wetboek van Strafvordering, zoals gewijzigd door, onder meer, artikel 37 van de wet van 12 maart 1998.

⁴² Artikel 96 e.v. van de wet van 17 mei 2006 Wet betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten.

⁴³ Artikel 18 van de wet van 19 december 2003 betreffende het Europees aanhoudingsbevel.

⁴⁴ Artikel 442*bis* e.v. Wetboek van Strafvordering.

⁴⁵ Artikel 609, 8° Gerechtelijk Wetboek.

⁴⁶ Artikel 72 e.v. van de wet tot bescherming van de economische mededinging, gecoördineerd op 15 september 2006.

⁴⁷ Art. 136 van de wet van 5 mei 2014 bepaalt dat de wet uiterlijk op 1 januari 2016 in werking treedt.

december 2009, waarvan de minister van Justitie ons nog op 15 mei 2014 liet weten dat de huidige budgettaire situatie niet toelaat aan de toepassing ervan te verzaken.

*
* *

Een optimale Justitie heeft ook nood aan optimale wetten en procedures.

Eén van de problemen waarmee Justitie te kampen heeft en die er mede de oorzaak van is dat het fenomeen van de gerechtelijke achterstand zo moeilijk te bestrijden is, is de proliferatie of de wildgroei van de regelgeving, zowel op internationaal, Europees of nationaal vlak.

Desbetreffend kan verwezen worden naar de wijze woorden van Jean CARBONNIER, gewezen deken van de Rechtsfaculteit van Poitiers, die zei: « *Il est de l'inflation juridique comme de la monnaie: elle fait perdre toute crédibilité aux valeurs.* »

In 1997 telde het Belgisch Staatsblad 35.124 pagina's, in 2013 was dit aantal gestegen tot 104.172, dit is een verdriedubbeling in nauwelijks zestien jaar tijd.

Tegen deze toevloed aan wetgeving of het gebrek aan kwaliteit ervan kunnen de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie en het College van de procureurs-generaal bij de hoven van beroep in het kader van het wettelijke voorgeschreven jaarlijks "wetgevend verslag"⁴⁸ weliswaar reageren en daarbij voorstellen formuleren voor nieuwe wetgevende initiatieven of "reparatiewetten" met het oog op het oplossen van problemen waarmee de hoven en rechtbanken in de loop van het voorbije jaar op wetgevend vlak werd geconfronteerd, maar uit de rubriek uit het wetgevend verslag die de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie elk jaar wijdt aan de gevolgen die de Wetgevende Kamers hebben voorgehouden aan eerdere voorstellen, blijkt dat de respons van de wetgever relatief zwak is, terwijl de door de wetgever zelf aangekondigde wetsevaluaties uitblijven.

Een ander belangrijk probleem vormen de wetten die, ondanks de gekende gerechtelijke achterstand of de vastgestelde overbelasting van een rechtscollege, toch bijkomende nieuwe procedures invoeren of reeds bestaande verhaalmiddelen verder uitbreiden, zeker wanneer deze nieuwe verplichtingen de inzet van belangrijke nieuwe middelen onder meer inzake personeel vereisen, maar deze middelen uiteindelijk niet of te laat worden toegekend. De vraag rijst of men niet beter zou verzaken aan die nieuwe wetten, wanneer vooraf kan verwacht worden dat de middelen niet zullen volgen.

Voorts moet worden vastgesteld dat van een aantal belangrijke wetten de inwerkingtreding stelselmatig in de tijd wordt vooruitgeschoven. Bij wijze van voorbeeld kan, wat het strafrecht betreft, gewezen worden op de wet van 21 april 2007 betreffende de internering van personen met een geestesstoornis, verschenen in het *Belgisch Staatsblad* van 13 juli 2007, waarvan de werking thans vastgesteld is op uiterlijk 1 januari 2015. Nog sprekender is het voorbeeld van de wet van 17 mei 2006 houdende oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken en van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten: voor beide wetten werd de inwerkingtreding van sommige bepalingen ervan uitgesteld tot, respectievelijk, uiterlijk 1 januari 2015 en 1 september 2015, ogenblik waarop de wet meer dan negen jaar oud zal zijn.

⁴⁸ Artikel 11 van de wet van 25 april 2007 tot oprichting van het Parlementair Comité belast met de wetsevaluatie

Dat geldt ook voor de wet van 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, waarvan sommige bepalingen slechts in werking zullen treden op 1 januari 2016, hetzij tien jaar na datum. Hetzelfde fenomeen bestaat ook buiten het strafrecht: zo zijn bepaalde gedeelten van de wet van 10 juli 2006 betreffende de elektronische procesvoering of van de wet van 5 augustus 2006 tot wijziging van sommige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op de elektronische procesvoering nog steeds niet van kracht⁴⁹, terwijl de elektronische procesvoering voor de Raad van State al mogelijk is sinds 1 februari 2014⁵⁰.

Omtrent dit uitstellen van de inwerkingtreding van gestemde en afgekondigde wetten oordeelde de Raad van State:

“Uit het oogpunt van de werkwijze voor het uitwerken van rechtsregels getuigt het van een weinig gelukkige keuze dat de datum van inwerkingtreding van die regels dermate ver in de toekomst ligt. Het is weliswaar begrijpelijk dat wanneer de wetgever een tekst aanneemt, de inwerkingtreding ervan kan worden uitgesteld in een ten aanzien van het bepaalde in het gemeenrecht redelijke mate, zulks vanwege de noodzaak om aanpassingen aan te brengen om redenen van technische, bestuurlijke of andere aard, maar het is verontrustend dat tussen de datum waarop deze tekst is aangenomen, normalerwijs kort daarop gevolgd door de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad, en de inwerkingtreding ervan een buitensporige tijdsperiode ligt. De feitelijke omstandigheden, of zelfs de opvattingen die heersten toen een tekst is aangenomen, kunnen immers veranderen tussen deze twee tijdstippen, in die mate dat de wijziging ervan zelfs vóór de inwerkingtreding ervan noodzakelijk kan blijken, wat uiteindelijk ertoe kan leiden dat teksten worden uitgewerkt die nooit in werking treden.

Deze opmerkingen zijn des te relevanter in de gevallen dat, zoals steeds vaker vastgesteld wordt, de uiterste data van inwerkingtreding (...) de een na de ander gewijzigd worden. Deze handelwijze kan eveneens meebrengen dat degenen voor wie de aangenomen regels bestemd zijn, zich onmogelijk naar behoren kunnen voorbereiden op de inwerkingtreding ervan. Wanneer het bovendien een gedeeltelijke inwerkingtreding betreft, schaadt zulks de leesbaarheid van de teksten, en bijgevolg ook de rechtszekerheid »⁵¹.

Misschien kan hier zijdelings worden opgemerkt dat meer en meer dient te worden vastgesteld dat de wetgever, wiens exclusieve bevoegdheid en monopolie om politieke keuzes te maken en beleidsopties te lichten ik erken en respecteer, steeds minder geneigd lijkt te zijn om adviezen van de Raad van State en, in materies die ons aanbelangen, van de Hoge Raad voor de Justitie, van de Vaste Vergadering van de Korpschefs, van het College van Procureurs-generaal, van de Adviesraad van de Magistratuur of van de balies te volgen, ook wanneer de kritische opmerkingen in deze adviezen betrekking hebben op fundamentele aspecten van de voorgestelde wetgeving. Een voorbeeld hiervan kan gevonden worden in de dringende maar vergeefse oproep van februari 2014 van de Vaste Vergadering van de Korpschefs aan de minister van Justitie om de inwerkingtreding van de wet van 1 december 2013 tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op een grotere mobiliteit van de leden van de rechterlijke

⁴⁹ Zie de wet van 31 december 2012 houdende diverse bepalingen betreffende justitie.

⁵⁰ KB van 13 januari 2014 (BS, 16 januari 2014)

⁵¹ Advies van de Raad van State Nr. 50 647/1/2/4 van 29 november 2011 en 5 december 2011, betreffende het wetsontwerp houdende diverse bepalingen inzake justitie, Kamer, DOC 53 1953/001, p. 17.

orde uit te stellen tot 1 september 2014 omwille van de praktische moeilijkheden die te verwachten waren bij de implementatie van deze wet.

Wat het Hof van Cassatie betreft kan worden gesteld dat elke nieuwe wetgeving, ook al voldoet zij volkomen aan de vereisten van helderheid en eenvoud, -wat lang niet altijd het geval is-, in elk geval, en behoudens voor wat betreft het eventuele transitair recht, de eerdere rechtspraak die uitgewerkt werd voor de voorheen bestaande wetgeving waardeloos maakt, en door haar bestaan zelf aanleiding geeft tot een nieuw contentieux, doordat er verschillende interpretatieproblemen kunnen ontstaan die door het Hof van Cassatie zullen moeten worden beslecht.

Het feit dat de proliferatie van nieuwe regelgeving kan en mag aangeklaagd worden, belet niet dat op bepaalde deeldomeinen van het recht nieuwe wetgeving bijzonder welkom kan zijn.

Ik denk hier in de eerste plaats aan de reeds gerealiseerde wetgevende initiatieven inzake de hervorming van de cassatieprocedure in strafzaken⁵² en van de cassatierechtspleging in burgerlijke zaken⁵³.

De kritieken die geuit worden tegen de werking van het gerecht in het algemeen en tegen de gerechtelijke achterstand in het bijzonder zijn wellicht minder hevig wanneer zij het Hof van Cassatie betreffen, maar toch bevindt het Hof van Cassatie zich sinds een aantal jaren ook in moeilijkheden, voornamelijk voor wat de behandeling van de Nederlandstalige strafzaken betreft.

Al te vaak wordt het Hof van Cassatie geconfronteerd met dilatoire cassatieberoepen, die enkel aangetekend worden om de uitvoering van eerder tussengekomen gerechtelijke beslissingen te belemmeren, of met cassatieberoepen die elke rechtsgrond missen, hetzij omdat ze pogen op te komen tegen de soevereine beoordeling van de feiten door de vonnisrechter, hetzij omdat ze het bestreden vonnis of het bestreden arrest beoordelingen toedichten die dit vonnis of arrest niet bevat, hetzij omdat zij ervan uitgaan dat de conclusies van de partijen een verweer inhouden dat in werkelijkheid nooit werd aangevoerd.

Aldus wordt het Hof van Cassatie gevat met een te groot aantal dossiers, wat het risico meebrengt dat zijn arresten in moeilijke en complexe zaken aan kwaliteit inboeten, zodat het prestige en de geloofwaardigheid van het Hof in het gedrang komen.

De meeste buitenlandse opperste gerechtshoven hebben een systeem uitgewerkt waarbij de voorgelegde zaken gefilterd en geselecteerd worden, wat hen toelaat recht te spreken in zaken die betrekking hebben op principekwesties, zonder al te veel aandacht en energie te moeten verspillen aan zaken zonder belang. Dat is niet het geval voor ons Hof van Cassatie, dat geen selectie kan maken, en zodoende overbevraged wordt.

Deze overbevraging en de daaruit voortvloeiende overbelasting zijn een reden tot grote bezorgdheid want de opdracht van het Hof van Cassatie om de kwaliteit van de onder zijn bevoegdheid ressorterende rechtspraak te bewaken, te verzekeren en te bevorderen, vereist een tijdige en adequate cassatierechtspraak met het oog op de rechtsontwikkeling, het bevorderen van de rechtseenheid of wegens de noodzaak tot het bieden van

⁵² Wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken.

⁵³ Wet van 10 april 2014 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de procedure voor het Hof van Cassatie en de wrakingsprocedure.

rechtsbescherming aan de individuele rechtszoekende en dit ongeacht de toename van de complexiteit en de bewerkelijkheid van de aan het Hof voorgelegde zaken omwille van nationale en internationale ontwikkelingen en specialisatie⁵⁴.

De taak van het Hof van Cassatie is delicaat en moeilijk, zoals duidelijk blijkt uit de analyse van Pierre BELLET, eerste voorzitter van het Franse Hof van Cassatie⁵⁵.

Enerzijds bepaalt artikel 6 van het Gerechtelijk Wetboek dat de rechters, hierin begrepen het Hof van Cassatie, in de zaken die aan hun oordeel zijn onderworpen, geen uitspraak mogen doen bij wege van algemene en als regel geldende beschikking: het Hof behoort immers niet tot de wetgevende macht en is geen wetgever.

Anderzijds staat het Hof van Cassatie in voor de eenheid van de rechtspraak en dus voor de eenvormige interpretatie van de wet. De uitoefening van deze opdracht van algemeen belang is uiterst belangrijk, essentieel en noodzakelijk. Er kunnen immers altijd onderling afwijkende standpunten ontstaan in de zienswijze van verschillende feitenrechters, waardoor rechtsonderhorigen die zich in een juridisch vergelijkbare situatie bevinden op ongelijke wijze worden behandeld. Een dergelijk verschil in behandeling staat haaks op de idee zelf van gerechtigheid.

Elke uitspraak van het Hof heeft een tweeledig doel.

Enerzijds beslecht het Hof een individueel geschil tussen partijen, aangezien het Hof door een gemotiveerde beslissing uitspraak moet doen over het twistpunt dat het cassatieberoep aanhangig heeft gemaakt. De beweegredenen van de beslissing moeten dienen om die uitspraak uit te leggen, te doen begrijpen en aanvaarden.

Anderzijds verrijkt het Hof zijn rechtspraak door er een nieuw element aan toe te voegen of door een eerder standpunt te bevestigen, waardoor eenieder beter voorgelicht wordt over de juiste draagwijdte en interpretatie van de wet. Hoezeer het aan het Hof van Cassatie ook verboden is om uitspraak te doen bij wijze van algemene en als regel geldende beschikking, toch dient dit Hof de ultieme gids te zijn bij de toepassing van het recht en dient hij, rekening houdend met het verleden, de bakens uit te zetten voor de toekomst.

Het delicaat karakter van de tussenkomsten van het Hof ligt ook in het feit dat het Hof bij het uitoefenen van zijn toezicht zowel oog moeten hebben voor de formele aspecten van de wet als voor de inhoud ervan. Ter vrijwaring van de individuele rechten en vrijheden moet het Hof waken voor de eerbiediging van de wettelijk voorgeschreven pleegvormen, maar tegelijkertijd moet de cassatierechter in het belang van de doelmatigheid en de efficiëntie van de Justitie en in het belang van een goede en ordentelijke rechtsbedeling elk excessief formalisme en het ermee gepaard gaand misbruik van recht afwijzen. Het Hof zit aldus vaak gevangen tussen twee soms volstrekt tegenstrijdige belangen: enerzijds moet de cassatierechter oog hebben voor een zekere vorm van billijkheid, die impliceert dat niet elke schending van om het even welke pleegvormen automatisch moet leiden tot de vernietiging van de bestreden beslissing, maar anderzijds is het ook de rol van het Hof om aan te tonen wat de juiste werkwijze is en welke de juiste vormen zijn, wat dan weer moet leiden tot de effectieve cassatie van de bestreden beslissing.

⁵⁴ CORSTENS, G., Versterking van de cassatierechtspraak, voordracht bij de « Voorjaarsvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Procesrecht », 5 juni 2009.

⁵⁵ BELLET, P., rede uitgesproken op de plechtige zitting van het Hof van Cassatie van Frankrijk op 3 januari 1980, www.courdecassation.fr.

Ook de rol van het Hof bij de interpretatie van, de wet is niet eenvoudig. Het Hof moet terzelfdertijd loyaal zijn ten opzichte van de wetgever door op zoek te gaan naar zijn werkelijke bedoeling, maar ook coherent en logisch blijven in zijn rechtspraak en daarbij nog blijk geven van enig pragmatisme in zijn toepassing van de wet.

Het Hof wordt bovendien ook nog geconfronteerd met andere problemen. Steeds vaker worden grieven aangevoerd die slechts onrechtstreeks te maken hebben met schendingen van de wet of miskennis van pleegvormen: ettelijke grieven hebben betrekking op een gebrek aan interne logica of op redactionele tekortkomingen in de bestreden arresten. De uitspraken van het Hof in dergelijke zaken brengen in werkelijkheid niets bij aan de rechtsvorming of -evolutie, maar zijn slechts individuele terechtwijzingen aan het adres van de vonnisrechter met betrekking tot het vakkundig opstellen van een rechterlijke beslissing.

Bovendien kan men niet om de vaststelling heen dat het Hof ook zelf de grenzen van zijn bevoegdheid afbakt door te bepalen wat in zijn ogen tot het domein van de feiten behoort en dus ontsnapt aan zijn toezicht en wat tot het domein van het recht behoort, waaromtrent het Hof wel bevoegd is om zijn toezicht uit te oefenen. Daarbij lijkt het erop alsof het Hof de neiging heeft het domein van het recht uit te breiden, om aldus een betere greep te krijgen op de werkelijkheid om een grotere rechtszekerheid te bewerkstelligen. Maar ook hier speelt een pervers effect: door zijn toezicht uit te breiden, lokt het Hof nieuwe cassatieberoepen uit en draagt het zelf bij tot zijn eigen overbevraging.

In strafzaken wordt het Hof van Cassatie, -waarvan men duidelijke en snelle oplossingen verwacht, die zijn rechtspraak vastleggen-, geconfronteerd met een dubbele uitdaging: deze van het stijgend aantal zaken en deze van de tijd waarbinnen de beslissing gewezen wordt. Deze uitdagingen zijn des te groter nu een opperste gerechtshof traditioneel eigenlijk enkel bedoeld is om slechts een beperkt aantal zaken te beslechten, waarbij de oplossingen, die een voorbeeldfunctie hebben, voldoende moeten overwogen zijn.

De hervorming van de cassatieprocedure in strafzaken werd dan ook reeds in 2004 als absoluut noodzakelijk beschouwd om het gevaar van een dreigende overbelasting van de strafkamers van het Hof van Cassatie te kunnen afweren. Toch heeft het nog tot 14 februari 2014 geduurd vooraleer de mede door het Hof en zijn parket voorgestelde teksten, althans gedeeltelijk, wet zijn geworden⁵⁶.

In strafzaken is de situatie inderdaad kritiek geworden⁵⁷ en de korpschefs hebben hier meermaals op gewezen⁵⁸. Deze toestand is onrustwekkend, nu men zich redelijkerwijze niet mag verwachten aan een drastische vermindering van het aantal strafzaken en nu het penaal contentieux een materie vormt waar de middelen die het aantal nutteloze of zelfs abusieve cassatieberoepen zouden kunnen indijken maar een zeer beperkt effect hebben. Bovendien is er in strafzaken geen tussenkomst van een advocaat bij de balie van het Hof vereist, zodat de ontradende rol die een dergelijke tussenkomst kan spelen door de roekeloze of koppige eiser af te raden om een cassatieberoep aan te tekenen, hier niet werkt. De door de wet van 14 februari 2014 in de regel voorziene verplichte tussenkomst van een advocaat⁵⁹ bij het aantekenen van cassatieberoep en bij het opstellen van de memories kan hier een gunstig

⁵⁶ Wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken.

⁵⁷ Jaarverslag 2012 van het Hof van Cassatie, p. 109, Jaarverslag 2013 van het Hof van Cassatie, p. 183.

⁵⁸ E. GOETHALS, installatierede op de plechtige zitting van 7 juni 2012.

⁵⁹ Artikel 425, § 1, eerste lid, Wetboek van Strafvordering, dat in werking treedt op 1 februari 2015.

effect hebben, voor zover de wettelijk vereiste opleiding⁶⁰ voldoende waarborgen van degelijkheid biedt⁶¹.

De overbevraging van de sectie van de tweede kamer, die de Nederlandstalige strafzaken behandelt, heeft er in 2013 toe geleid dat zaken, die intern volledig afgehandeld waren en dus voor een onmiddellijke vaststelling en behandeling in aanmerking kwamen, pas vastgesteld werden op zittingen van een kleine twee jaar later. Dergelijke vaststellingen op lange termijn houden een gevaar in voor de kwaliteit van de arresten van het Hof. De kans bestaat immers dat de conclusies van het openbaar ministerie op het ogenblik van de eigenlijke behandeling van de zaak totaal voorbijgestreefd zullen zijn omwille van het feit dat de wet, de rechtspraak van het Hof of van Straatsburg gewijzigd zijn of dat er in de rechtsleer nieuwe stromingen zijn ontstaan. In elk geval zal het openbaar ministerie verplicht zijn een volledig nieuw onderzoek van de zaak te verrichten.

Gelukkig hebben de zetel en het parket, in onderling overleg, vrij snel maatregelen genomen om aan deze toestand te remediëren, maar het min of meer beheersbaar houden van de gerechtelijke achterstand in de Nederlandstalige sectie van de tweede kamer is maar mogelijk geweest dankzij de collectieve inspanning die geleverd werd door alle deelnemers, magistraten, referendarissen, griffiers, secretarissen en andere medewerkers, maar in het bijzonder door de magistraten van de zetel, aan wie ik hier graag hulde breng.

Deze overbelasting door de grote toename van het aantal cassatieberoepen in strafzaken is, zoals hoger aangegeven, in belangrijke mate het onvermijdelijke gevolg van de overvloed aan wetten en normerende regels als kenmerk van een moderne Staat. De vraag rijst evenwel of er sinds enige jaren ook geen grotere drang om steeds verder te procederen zou kunnen zijn ontstaan. Men kan zich moeilijk van de indruk ontdoen dat partijen het steeds moeilijker vinden om zich neer te leggen bij een beslissing en dat zij de betwisting vastberaden wensen verder te zetten om, kost wat kost, alle mogelijkheden uit te putten die hen geboden worden om wat zij hun goed recht vinden te doen zegevieren. Daarbij moet ook worden vastgesteld dat de burger, de rechtsonderhorige, maar ook sommige advocaten blijkbaar het Hof van Cassatie onterecht blijven aanzien als een derde aanleg, want tal van cassatieberoepen en grieven lijken te zijn gesteund op deze misvatting. Het is duidelijk dat dergelijke cassatieberoepen enkel onverantwoorde vertragingen en kosten voor gevolg kunnen hebben, maar in de tussentijd in hoofde van de partijen toch opnieuw onzekerheid zaaien over de uiteindelijke afloop van het proces. Zij brengen de op het spel staande particuliere belangen, het algemeen belang en de goede rechtsbedeling in het gedrang en leiden opnieuw tot een overbevraging van het Hof.

Die overbelasting heeft als onmiddellijk en onvermijdelijk gevolg de vertraging in de afhandeling van de zaken door het Hof van Cassatie. De hoofdpdracht van het Hof bestaat erin een regulerende controle uit te oefenen op de beslissingen van de hoven en de rechtbanken, die toelaat de rechtspraak vast te leggen. Dat is de primaire en essentiële rol van het Hof, want de vooruitgang van het recht hangt rechtstreeks af van de uitlegging van de wet en van de toepassing ervan op situaties die de wetgever niet kon voorzien.

Deze rol van het Hof is bovendien des te belangrijker omdat de rechtszekerheid en de gelijkheid van de burgers voor de wet precies afhangen van de eenvormige interpretatie van de wet. Elke vertraging in het oplossen van de principekwesties die door de partijen aan het

⁶⁰ Artikel 425, § 1, tweede lid, Wetboek van Strafvordering, dat in werking treedt op 1 februari 2016.

⁶¹ Er weze opgemerkt dat sommige bepalingen van deze wet, onder meer deze met betrekking tot de opleiding, het voorwerp uitmaken van verzoeken tot vernietiging voor het Grondwettelijk Hof.

Hof worden voorgelegd, brengt deze primordiale opdracht in gevaar door een klimaat van rechtsonzekerheid in stand te houden, dat op zijn beurt ertoe zal bijdragen dat het aantal cassatieberoepen nog zal toenemen.

De voortdurende inflatie van de cassatieberoepen in strafzaken maakt dat de gevolgen van deze overbelasting zich meer en meer doen voelen. De termijnen tussen het aantekenen van het cassatieberoep en het wijzen van het arrest worden immers steeds langer en vormen aldus zelf een bron van bijkomende vertragingen in de uiteindelijke beslechting van het geschil, hoewel de roep om een snelle eindbeslissing steeds luider en luider wordt.

Men kan de vraag of het Hof in zijn opdracht slaagt of mislukt uiteraard niet oplossen met een verwijzing naar zuiver statistische gegevens over het aantal zaken of de doorlooptijden, maar het blijft een feit dat de rechtsonderhorige het fundamenteel recht heeft om als ultiem rechtsmiddel cassatieberoep aan te tekenen en dat het Hof de plicht heeft daarop binnen een redelijke termijn te antwoorden, zoals het EVRM dit vereist.

Wat de overbelasting van de strafkamer betreft zijn de cijfers⁶² van het laatste jaarverslag van het Hof voldoende duidelijk:

Meer dan 63 procent van de nieuw aangebrachte zaken in 2013 zijn strafzaken en meer dan 62 procent van alle in 2013 door het Hof van Cassatie gewezen arresten betreffen strafprocedures. In beide gevallen is de taalverhouding ongeveer 62 procent Nederlandstalige zaken en 38 procent Franstalige zaken.

Het aantal nieuw ingeleide strafzaken is gestaag gestegen van 1641 nieuwe zaken in 1998⁶³ tot 2090 in 2013: dit is een stijging met meer dan 27 procent in vijftien jaar.

Het aantal gehele of gedeeltelijke vernietigingen in strafzaken bedraagt ongeveer 9,40 procent van alle ingeschreven zaken, tegen 39,84 procent in civiele zaken, waar de tussenkomst van een advocaat bij het Hof vereist is, en 27,7 procent in fiscale zaken.

De gemiddelde doorlooptijd van de Franstalige strafzaken is sinds 2010 gelijk gebleven en bedraagt thans 3,28 maanden sinds de inschrijving op de algemene rol, wat zeer kort is aangezien daarvan al de wettelijke termijn van 2 maand moet worden van afgetrokken, die voorzien is voor de neerlegging van de memorie.

Voor de Nederlandstalige strafzaken is de gemiddelde doorlooptijd sinds 2010 (3,49 maand) gestegen met meer dan 2 maand (5,58 maand). Er mag worden verwacht dat deze doorlooptijd nog verder zal stijgen in de volgende jaren, aangezien nu reeds zaken, die ingeschreven zijn op de algemene rol in de eerste helft van 2013, en die reeds volledig klaar zijn voor behandeling, pas kunnen worden vastgesteld op het einde van de eerste helft van 2015: dat zal voor sommige dossiers een doorlooptijd betekenen van bijna twee jaar.

De cijfergegevens tonen aan dat er dringend nood was aan nieuwe wetgevende initiatieven⁶⁴. Deze initiatieven hebben uiteindelijk geleid tot de wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken, waarvan sommige bepalingen in werking zullen treden op 1 februari 2015 en andere op 1 februari 2016, maar waarvan het

⁶² Jaarverslag 2013 van het Hof van Cassatie, p. 183 en volgende.

⁶³ Jaarverslag 2006 van het Hof van Cassatie.

⁶⁴ Verslag 2013 van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie aan het Parlementair Comité belast met de wetsevaluatie, p. 3.

lang niet zeker is of de nieuwe procedurevoorschriften een structurele oplossing zullen bieden voor de toestand van de tweede kamer.

In afwachting van deze nieuwe wetgevende initiatieven, werden er, zoals eerder vermeld, intern uiteraard al een aantal maatregelen genomen om de kwaliteit van de arresten te bewaren onder meer door in mei 2012 te beslissen, om op voorhand slechts een beperkt aantal gewone zaken op een zitting vast te stellen in afwachting van de dringende zaken (voorlopige hechtenis, Europees aanhoudingsmandaat, strafuitvoeringsrechtbanken, vreemdelingen, zaken met onmiddellijke aanhouding, Franchimontprocedures), die onvermijdelijk bijkomend op die zitting zullen moeten worden behandeld. Ondanks deze maatregel wordt vooral de Nederlandstalige strafkamer regelmatig nog geconfronteerd met zittingen waarop 30 zaken en meer dienen te worden behandeld, waarin bovendien meer dan vroeger memories worden ingediend⁶⁵, waarvan de kwaliteit overigens nogal ongelijk is.

Deze maatregel, die bedoeld was om de kwaliteit van de arresten te waarborgen en die, zoals te verwachten was, leidde tot een zekere achterstand en een verlenging van de doorlooptijden, diende amper anderhalf jaar later, in december 2013, al opnieuw gedeeltelijk te worden terugschroefd door opnieuw meer gewone zaken vast te stellen, omdat toen al duidelijk was dat het wetsontwerp met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken, dat toen besproken werd in de Commissie voor de Justitie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers⁶⁶, onvoldoende oplossingen zou aanreiken om deze nieuwe achterstand snel opnieuw terug in te halen. Daarbij kan gerekend worden op de hulp van raadsheren van de andere kamers.

Deze maatregelen tonen aan dat het Hof van Cassatie zelf de nodige initiatieven ontwikkelt om, ondanks de schaarste van de middelen, oplossingen uit te werken om het rendement te verhogen, zonder dat de arresten aan kwaliteit inboeten.

Om de instroom te beperken werden in het verleden verschillende denkpijpen onderzocht, waarbij het Hof van Cassatie en zijn parket steeds oog hadden voor de vraag of de voorgestelde remedie niet erger was dan de vastgestelde kwaal:

-een verhoging van de kaders: voor zover dit al mogelijk zou zijn in deze tijden van budgettaire krapte, waarbij een zeer zware besparing in de personeelskosten wordt opgelegd, brengt een kaderuitbreiding onvermijdelijk ook risico's mee voor de rechtseenheid, omdat het Hof nog meer kamers zal krijgen met een verschillende samenstelling en dus met andere meerderheden.

Dat belet evenwel niet dat een spoedige belangrijke uitbreiding van het aantal referendarissen en van de personeelskaders van de griffie en van het parketsecretariaat dringend noodzakelijk is, terwijl op lange of middellange termijn toch ook aan een beperkte uitbreiding van de kaders van zetel en parket moet worden gedacht;

-een uitsluiting wat verkeerszaken betreft van het cassatieberoep voor geldboetes van minder dan 250 euro. Een dergelijke regeling komt neer op een beperking van de toegang tot de cassatierechter en creëert een ongelijkheid tussen de rechtsonderhorigen. Bovendien staat het belang van de rechtsvraag niet noodzakelijk in verhouding met de hoogte van de geldboete: ook onder de 250 euro kan de rechtskwestie die aan de orde is immers een principiële rechtsvraag betreffen;

⁶⁵ Jaarverslag van het Hof van Cassatie 2013, p. 103.

⁶⁶ Kamer, DOC 53 3065/001 van 11 oktober 2013 (na verzending door de Senaat).

-de verplichting om middelen aan te voeren op straffe van niet-ontvankelijkheid van het cassatieberoep. Dergelijk voorstel heeft een pervers effect, want het zet partijen ertoe aan steeds middelen aan te voeren, waarop het Hof in elk geval moet antwoorden, ook al zijn die totaal ondeugdelijk: dat zou dus een bijkomende werklast meebrengen;

-het Hof toelaten slechts te antwoorden op juridisch interessante middelen wanneer de aangevoerde grieven toch niet tot cassatie kunnen leiden: het Hof zou dan in geval van verwerping van het cassatieberoep enkel vaststellen dat de grieven niet nopen tot de beantwoording van rechtsvragen die een belang vertonen voor de rechtseenheid of de rechtsontwikkeling en de motivering hiertoe beperken. Deze oplossing, die in Nederland wettelijk verankerd is⁶⁷, staats haaks op het gegeven dat het Hof van Cassatie zelf van de feitenrechter verwacht dat hij zijn beslissing correct en afdoende motiveert: in het voorgestelde systeem zou het Hof van Cassatie zichzelf onttrekken aan een verplichting die het zelf wel oplegt aan de bodemrechter.

Deze denkpijpen werden uiteindelijk verlaten omdat zij ofwel niet haalbaar waren in de huidige toestand van budgettaire restricties of omdat zij een negatieve impact zouden kunnen hebben op de rechtseenheid en dus op de rechtszekerheid, ofwel omdat zij de toegang tot de cassatierechter te veel beperken.

In de plaats daarvan werd ervoor geopteerd terug te keren naar een aantal basisuitgangspunten die reeds vroeger verdedigd werden door een in 2004 opgerichte werkgroep, bestaande uit magistraten van de zetel en van het parket van het Hof van Cassatie, die de opdracht had gekregen voorstellen voor de hervorming van de cassatieprocedure in strafzaken uit te werken.

Zoals hiervoor uiteengezet hebben deze voorstellen uiteindelijk geleid tot de wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken, maar lang niet alle door de werkgroep geformuleerde voorstellen werden door de wetgever aangenomen. Deze voorstellen sneuvelden reeds in de fase van de besprekingen ervan door de interkabinettenwerkgroep en werden bijgevolg nooit besproken in de Wetgevende Kamers. Men kan zich afvragen of hier geen sprake is van een democratisch deficit.

Eén van de niet door de wetgever gevolgde voorstellen bestond in het beperken van de uitzonderingen op de regel dat cassatieberoep tegen voorbereidende beslissingen of beslissingen van onderzoek slechts openstaat na het eindarrest: de werkgroep stelde inderdaad voor om de mogelijkheid om de rechtspleging te laten zuiveren te behouden, maar om het onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen genomen in toepassing van de artikelen 135, 235*bis* en 235*ter* Wetboek van Strafvordering, namelijk de zuivering van de procedure en de controle op de bijzondere opsporingsmethoden, af te schaffen. Dit probleem kwam ook al aan bod in de plechtige openingsrede van Procureur-generaal Marc DE SWAEF⁶⁸, die pleitte voor een terugkeer naar de orthodoxie van het oorspronkelijke artikel 416 Wetboek van Strafvordering, dat als regel stelt dat cassatieberoep tegen voorbereidende arresten en arresten van onderzoek of tegen in laatste aanleg gewezen vonnissen van dezelfde soort in principe eerst open staat na het eindarrest of eindvonnis.

⁶⁷ Artikel 81, Wet op de rechterlijke organisatie.

⁶⁸ Rede uitgesproken door Procureur-generaal Marc DE SWAEF op de plechtige zitting van 1 september 2005: « Penaal cassatieberoep van nu en straks: enkele denkrichtingen voor de toekomst » – Jaarverslag van het Hof van Cassatie 2005, p. 126, nr. 26.

De onderliggende reden van dit voorstel was de vaststelling dat de wildgroei van de uitzonderingen op de grondregel van artikel 416, eerste lid, Wetboek van Strafvordering één van de oorzaken was van de verzadiging van het Hof van Cassatie. Het werd meer aangewezen geacht om enkel de onontbeerlijke uitzonderingen te behouden, zoals de beslissingen die in het kader van de burgerlijke rechtsvordering uitspraak doen over het beginsel van aansprakelijkheid: in dergelijke gevallen kan een onmiddellijk cassatieberoep voorkomen dat de partijen lange en dure deskundigenonderzoeken laten opstarten op basis van een beslissing die deze expertises in geval van vernietiging nutteloos maakt.

Het voorstel tot afschaffing van het onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen gewezen met toepassing van de artikelen 135, 235*bis* en 235*ter* Wetboek van Strafvordering strekte ertoe de uitwassen die verband houden met de ontwikkeling van het ontstaan van een proces binnen het proces te voorkomen. Het voorstel strekte tevens ertoe de negatieve gevolgen van de verlenging van de duur van de rechtspleging op de voorlopige hechtenis en voor de eerbiediging van de redelijke termijn in te perken.

Wat dit voorstel betreft, dient te worden benadrukt dat op geen enkel ogenblik werd voorgesteld de zuivering van de rechtspleging of de controle op de bijzondere opsporingsmethodes af te schaffen en dat het evenmin de bedoeling was het cassatieberoep tegen dergelijke arresten onmogelijk te maken: het voorstel hield enkel in dat het onmiddellijk cassatieberoep werd afgeschaft en dat dit cassatieberoep diende te worden uitgesteld tot na de definitieve beslissing. De bedoeling was dus niet alleen de werklast van het Hof van Cassatie te verminderen, maar ook en vooral de rechtsgang van het strafproces te verkorten door de mogelijkheid van verschillende opeenvolgende afzonderlijke cassatieprocedures binnen de eigenlijke strafprocedure in te perken. Het Hof van Cassatie voelde en voelt zich in dit voorstel nog steeds gesterkt door de cijfergegevens, aangezien het aantal verworpen cassatieberoepen overduidelijk de overbodigheid van dit onmiddellijk cassatieberoep aantonen.

Een ander voorstel dat een regeling inhield voor de zuivering van de nietigheden bij de regeling van de rechtspleging of *in limine litis* ingeval van rechtstreekse dagvaarding werd evenmin door de wetgever aangenomen.

Het komt de rechterlijke macht uiteraard niet toe politieke keuzes te maken, maar wij mogen uiteraard wel voorstellen formuleren of mogelijke oplossingen aanreiken. Hier kunnen wij enkel betreuren dat de wetgever met de wet van 14 februari 2014 slechts gedeeltelijk rekening heeft gehouden met onze voorstellen.

Toch houden wij vast aan deze voorstellen die wij zullen blijven verdedigen in het wetgevend verslag, met voor wat betreft de afschaffing van het onmiddellijk cassatieberoep tegen de beslissingen genomen in toepassing van de artikelen 135, 235*bis* en 235*ter* Wetboek van Strafvordering, een mogelijk minder verregaand alternatief. Dit alternatief zou erin kunnen bestaan dat het cassatieberoep tegen de uitspraken van de kamer van inbeschuldigingstelling met betrekking tot de regelmatigheid van de procedure en met betrekking tot de controle van de bijzondere opsporingsmethoden enkel kan worden ingesteld samen met het onmiddellijk cassatieberoep tegen de beslissing waarbij de rechtspleging wordt geregeld. Dit is een minder verstrekkend voorstel dat wellicht minder zal bijdragen aan de oplossing van het probleem van de beheersing van de toevloed van de cassatieberoepen in strafzaken, maar dat toch van belang is om de huidige carrousel aan opeenvolgende tussentijdse cassatieberoepen te stoppen.

Maar er zou, naast de bovengenoemde wetgevende tussenkomsten ook aan andere, minder verregaande oplossingen binnen de rechterlijke orde zelf kunnen worden gedacht.

Zo zou het mogelijk moeten zijn, in overleg met het college van hoven en rechtbanken, een oplossing uit te werken waarbij de partijen in elke beslissing die vatbaar is voor cassatieberoep, omstandig ingelicht worden niet alleen omtrent de wijze waarop en de termijnen waarbinnen cassatieberoep kan worden aangetekend, maar waarbij hun aandacht ook wordt gevestigd op het feit dat het cassatieberoep in strafzaken een buitengewoon rechtsmiddel is, waarbij het, zonder dat tot een nieuwe beoordeling van de feiten of van de schade wordt overgegaan, uitsluitend de bedoeling is na te gaan of de beslissing regelmatig is en overeenkomstig de wet werd gewezen. Daarenboven zou in strafzaken de veroordeelde bij die gelegenheid ook dienen gewezen te worden op het feit dat de door hem gewenste cassatie van de veroordeling of van de straf alleen, het risico in zich draagt van een veroordeling tot een zwaardere straf door de rechter op verwijzing⁶⁹.

Verder zou het mogelijk moeten zijn om afspraken te maken, via het College van Procureurs-generaal, opdat ons parket op regelmatige tijdstippen zou worden ingelicht omtrent nieuwe problemen die aanleiding geven tot betwistingen die kunnen leiden tot cassatieprocedures. Op die wijze kunnen de nodige maatregelen genomen worden zodat het Hof op relatief korte tijd een oplossing geeft aan deze rechtskwestie, zodat rechtszekerheid ontstaat en verdere cassatieberoepen uitblijven. Dit zou zelfs kunnen door een meer uitgebreide toepassing van de cassatie in het belang van de wet, hoewel deze uitzonderlijke procedure, die enkel een louter dogmatisch karakter heeft⁷⁰, geen wonderoplossing biedt, aangezien cassatie in het belang van de wet enkel kan wanneer geen enkele partij cassatieberoep heeft aangetekend binnen de wettelijke termijn en deze procedure geen invloed heeft op de positie van de partijen.

Anderzijds zouden ook initiatieven kunnen ontwikkeld worden om de hoven en rechtbanken nog sneller in te lichten van de principearresten van het Hof, eventueel via het college van procureurs-generaal of via de expertisenetwerken van dit college, om aldus de eenheid van de rechtspraak te garanderen en nieuwe nutteloze cassatieberoepen te vermijden.

Steeds in het kader van de bestrijding van de overbevraging van het Hof, kan de vraag gesteld worden of wij ook niet de morele plicht hebben om de bevoegde stafhouder te verwittigen wanneer een advocaat stelselmatig dezelfde middelen aanvoert, hoewel hij weet dat het Hof gelijkaardige memories eerder herhaaldelijk heeft verworpen als ongegrond?

Moeten wij niet nadenken over een stelsel van boetes voor de abusieve eiser? Een dergelijk stelsel bestaat thans niet⁷¹, maar wel de mogelijkheid van de veroordeling van de burgerlijke partij tot de kosten, zoals voorzien door artikel 436 Wetboek van Strafvordering en van de geldboete voor een kennelijk onontvankelijk verzoek, zoals geregeld door artikel 545 van hetzelfde wetboek inzake de verwijzing van een rechtbank naar een andere.

Misschien moeten wij ook opnieuw nadenken over de vraag of het niet aangewezen zou zijn om de mogelijkheid te creëren voor de vonnisgerechten om, binnen bepaalde perken, prejudiciële vragen te stellen aan het Hof. Op het eerste zicht lijkt een dergelijke mogelijkheid enkel nieuwe werklust mee te brengen voor het Hof, maar de vraag blijft of het

⁶⁹ Cass., 11 okt. 1995, AR P.95.0312.F, AC 1995, nr. 427; Cass. 28 dec. 1999, AR P.99.1839.F, AC 1999, nr. 705.

⁷⁰ DECLERCQ, R, *Beginselen van Strafrechtspleging*, 5de ed., 2010, p. 1758, nr. 4374.

⁷¹ Cass., 18 feb. 2004, AR P.03.1467.F, AC 2004, nr. 87.

niet mogelijk is door het snel beantwoorden van de rechtsvraag later nieuwe echte cassatieberoepen te vermijden. De mogelijkheid van het stellen van prejudiciële vragen aan het Hof van Cassatie biedt grotere voordelen dan de daarnet besproken mogelijkheid van cassatie in het belang van de wet: het Hof kan het rechtspunt beslechten nog voor het proces afgehandeld is en de partijen hebben bovendien de mogelijkheid om zelf hun standpunt omtrent dit rechtspunt aan het Hof te laten kennen⁷².

Het Hof van Cassatie kent het systeem van prejudiciële vragen eigenlijk al aangezien het Hof zich bij wege van prejudicieel arrest uitsprekt over de vragen met betrekking tot de interpretatie van het wetboek van economisch recht⁷³. Het rechtscollege dat de prejudiciële vraag heeft gesteld, evenals elk rechtscollege dat in dezelfde zaak uitspraak doet, moeten zich, voor de oplossing van het geschil naar aanleiding waarvan de vragen zijn gesteld, voegen naar het arrest dat het Hof van Cassatie heeft gewezen.

Frankrijk kent een meer uitgebreid systeem van prejudiciële vragen, de zogenaamde « procédure d'avis ».

Artikel 441-1 van de Franse Code de l'organisation judiciaire bepaalt:

« Avant de statuer sur une question de droit nouvelle, présentant une difficulté sérieuse et se posant dans de nombreux litiges, les juridictions de l'ordre judiciaire peuvent, par une décision non susceptible de recours, solliciter l'avis de la Cour de cassation.

Toutefois, les mesures d'urgence ou conservatoires nécessaires peuvent être prises. »

Hoewel artikel 441-3 van dezelfde Code bepaalt dat het uitgebrachte advies het rechtscollege dat de vraag om advies geformuleerd heeft niet bindt, mag ervan worden uitgegaan dat het advies, dat uitgebracht wordt door een specifiek samengestelde zetel die verschilt naargelang het een burgerlijke zaak of een strafzaak betreft, telkens voorgezeten door de eerste voorzitter, omwille van het gezag dat ervan uitgaat, in het overgrote deel van de gevallen zal gevolgd worden.

Nederland kent sinds kort ook de prejudiciële vraagstelling: sinds 1 juli 2012 kunnen rechtbanken en hoven prejudiciële vragen stellen aan de civiele kamer van de Hoge Raad. De achterliggende gedachte was dat de rechter, die geconfronteerd wordt met een concrete rechtsvraag over de uitleg van de wet in een zaak die bij hem in behandeling is, behoefte kan hebben aan een antwoord op die rechtsvraag, wanneer de Hoge Raad die vraag nog niet beslechte. Door het beantwoorden van prejudiciële vragen kunnen zaken sneller definitief worden afgehandeld en zal in minder zaken tot in cassatie worden doorgeprocedeerd. De mogelijkheid tot het stellen van een prejudiciële vraag is, net zoals in Frankrijk, gebonden aan een aantal voorwaarden: zo moet een antwoord op de prejudiciële vraag nodig zijn voor het nemen van een beslissing in de voorliggende zaak en moet dezelfde vraag aan de orde zijn in een groot aantal samenhangende zaken.

Artikel 392 van de Wet prejudiciële vragen aan de Hoge Raad van 9 februari 2012 bepaalt:

« De rechter kan in een procedure op verzoek van een partij of ambtshalve de Hoge Raad een rechtsvraag stellen ter beantwoording bij wijze van prejudiciële beslissing, indien een

⁷² CORSTENS, G., « Versterking van de cassatierechtspraak », voordracht bij de Voorjaarsvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Procesrecht, 5 juni 2009.

⁷³ Artt. IV.75 en IV.76 Wetboek van economisch recht.

antwoord op deze vraag nodig is om op de eis of het verzoek te beslissen en rechtstreeks van belang is:

a. voor een veelheid aan vorderingsrechten die gegrond zijn op dezelfde of soortgelijke feiten en uit dezelfde of soortgelijke samenhangende zaken voortkomen, of

b. voor de beslechting of beëindiging van talrijke andere uit soortgelijke feiten voortvloeiende geschillen, waarin dezelfde vraag zich voordoet. »

Anders dan in het Franse systeem is de Nederlandse rechter in de regel gebonden door het antwoord van de Hoge Raad.

Ik spreek mij vandaag niet uit voor of tegen de invoering van een dergelijke nieuwigheid, maar het ware wellicht interessant van de Franse en Nederlandse collega's te mogen vernemen wat hun ervaring is met dit systeem.

Ik eindig met een laatste woord over de positie van het Hof van Cassatie in het licht van de wet van 18 februari 2014, die het principe van het verzelfstandigd beheer voor de rechterlijke organisatie invoert.

Op de algemene vergadering van het Hof en zijn parket van 16 juni 2011 werd beslist dat het Hof en zijn parket samen een afzonderlijke gerechtelijke entiteit zouden vormen binnen de rechterlijke orde, naast het college van de hoven en rechtbanken en het college van het openbaar ministerie.

Sommigen, extern aan het Hof van Cassatie, lijken zich thans af te vragen of dit wel de juiste keuze was, omdat de gerechtelijke entiteit "cassatie" er nu over klaagt dat zij onvoldoende nauw betrokken wordt in de implementatie van dit verzelfstandigd beheer, terwijl het college van de hoven en rechtbanken en het college van het openbaar ministerie wel rechtstreeks aan de onderhandelingstafel zitten in het kader van het uitgebreid directiecomité van de federale overheidsdienst Justitie, waarvan het bestaan wettelijk verankerd is en waar beide colleges mede beslissingsmacht hebben.

De beslissing van 16 juni 2011 blijft de juiste keuze omwille van de specificiteit van de opdrachten van het Hof van Cassatie en de bijzondere positie en de eigen rol van zijn parket.

De vraag of die keuze verstandig was is een verkeerde vraag en het antwoord erop is totaal irrelevant, omdat de wetgever de keuze van het Hof en zijn parket bekrachtigd heeft in artikel 7 van de wet van 18 februari 2014 dat bepaalt dat het Hof van Cassatie en het parket bij dit Hof een afzonderlijke entiteit vormen.

Ook hier dus weer dezelfde opmerking: de wet is de wet en de wet dient loyaal te worden uitgevoerd, ook door de minister van Justitie en de federale overheidsdienst Justitie.

Dit betekent dat de entiteit "cassatie" ook rechtstreeks moet betrokken worden in de verdere uitwerking en implementatie van de wet van 18 februari 2014 tot invoering van een verzelfstandigd beheer voor de rechterlijke organisatie.

Gelukkig hebben de minister van Justitie en de federale overheidsdienst Justitie dit zelf ook begrepen, want op ons uitdrukkelijk verzoek worden wij thans nauwer bij de voorbereidingen van de beslissingen betrokken. Zo zijn er maandelijkse overlegvergaderingen met de beleidsceel van de minister van Justitie, de voorzitter van het directiecomité van de federale

overheidsdienst Justitie en de directeur-generaal van het directoraat-generaal van de rechterlijke orde en krijgen wij inzage in de agenda en de processen-verbaal van de vergaderingen van het uitgebreid directiecomité, waarop wij ons ook kunnen laten uitnodigen.

Vraag is of dit volstaat.

Wij kunnen alvast onze stem laten horen en doen dat ook.

Alleen is vooralsnog niet duidelijk of onze inbreng als solist voldoende luid klinkt in het orkest dat geleid wordt door de minister van Justitie en de voorzitter van het directiecomité van de federale overheidsdienst Justitie en waarin de twee andere solisten, met name het college van de hoven en rechtbanken en het college van het openbaar ministerie ondersteund worden door een voltallig koor, gevormd door hun uitgebreide steundiensten. De solist die de entiteit “cassatie” vormt, kan enkel rekenen op een klein achtergrondkoortje, aangezien onze steundienst zou beperkt blijven tot drie personen.

* *

*

In deze openingsrede waren een aantal negatieve klanken te horen en ik ben er mij ten volle van bewust dat men mij zal verwijten opnieuw reeds gekende klaagzangen te hernemen, maar dat men mij goed begrijpe: de boodschap achter deze mercuriale is geen boodschap van negativisme, noch van ontmoediging of wanhoop. Het is evenmin een vorm van provocatie, van pessimisme, katastrofisme of doemdenken. Het is geen confrontatie, noch minder verzet of weerspannigheid.

Het is enkel een geheel van vaststellingen, een radioscopie van de actuele toestand, en heel af en toe een verzuchting, die moeten aanzetten tot reflectie en tot een op die reflectie gesteunde actie in het belang van de instelling Justitie.

Maar ik wil alle twijfel wegnemen: de geplande hervormingen bieden zeker ook grote opportuniteiten en het is dan ook met groot vertrouwen en met veel enthousiasme, maar evenzeer met de nodige waakzaamheid dat wij in dit nieuwe gerechtelijk jaar, dat zoveel innovaties in het functioneren van onze rechtscolleges en parketten zal meebrengen, onze werkzaamheden verder zetten met de wens dat deze ingrijpende veranderingen zullen tot stand komen of doorgevoerd worden met de nodige sereniteit, in de geest gewild door de wetgever en met de grootste zorg voor de eerbiediging van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, ongeacht de aard en de grootte van de obstakels die wij op onze weg zullen vinden of de hindernissen die wij zullen moeten nemen.

Aanpassingen en hervormingen waren en blijven ook nu nog nodig, maar ook hier moet gepleit worden voor redelijkheid en gematigdheid: om goed te kunnen functioneren heeft Justitie ook nood aan een minimum van stabiliteit, zonder dewelke Justitie geen Justitie kan zijn. Men zal Justitie dus op zeker ogenblik ook op adem moeten laten komen.

Maar ik eindig graag met de woorden van Jean MONNET: « Je ne suis pas optimiste sur tout, mais je suis déterminé sur l'essentiel » of met die van Georges BERNANOS: « Veillons donc à ne pas subir l'avenir, mais à le faire! ».

* *

*

De traditie wil dat wij bij de opening van het gerechtelijk jaar de tijd nemen om stil te staan bij de nagedachtenis van degenen die ons tijdens het voorbije gerechtelijk jaar hebben verlaten.

Begin februari 2014 vernam het Hof het overlijden op 1 februari van ere-afdelingsvoorzitter Pierre GHISLAIN.

Pierre GHISLAIN is geboren op 14 december 1930 te Soignies en behaalt het diploma van dokter in de rechten in 1953. In 1966 wordt hij benoemd tot rechter in de rechtbank van eerste aanleg te Neufchâteau, waar hij de functies van onderzoeksrechter en beslagrechter uitoefent en in 1976 ondervoorzitter wordt. Twee jaar later wordt hij benoemd tot raadsheer in het hof van beroep te Luik en in 1983 wordt hij benoemd tot raadsheer in ons Hof, dat hij op 14 december 1999 verlaat in de hoedanigheid van afdelingsvoorzitter.

Bij de rouwhulde die gehouden werd op 28 mei 2014 werd gewezen op zijn grote minzaamheid, sociale ingesteldheid en menselijkheid evenals op zijn grote verdiensten als cassatiemagistraat.

Op 19 september 2013 vernamen wij met grote verslagenheid het droevige nieuws van het overlijden de dag voordien, na een niets ontziende ziekte, van referendaris Bruno VANERMEN op amper drieënvijftigjarige leeftijd.

Bruno VANERMEN is geboren te Leuven en behaalde het diploma van licentiaat in de rechten aan de universiteit van zijn geboortestad. Na een loopbaan in de fiscale administratie neemt hij deel aan het wervingsexamen voor referendaris bij het Hof. De heer Bruno VANERMEN, die auteur is van verschillende publicaties in het fiscaal recht, wordt tot referendaris benoemd bij koninklijk besluit van 13 september 2004 en legt de eed af op 22 oktober 2004. Het Hof heeft in de persoon van Bruno VANERMEN een minzame, talentvolle, loyale en zeer gewaardeerde medewerker verloren.

Het Hof en zijn medewerkers zullen ere-afdelingsvoorzitter Pierre GHISLAIN en referendaris Bruno VANERMEN niet vergeten.

* *
*

Voor de Koning vorder ik dat het Hof tijdens het nieuwe gerechtelijk jaar zijn werkzaamheden voortzet.